

אשיוחה בקבוק

שיחות מפי
הרב אורן נזרית שליט"א

פולשת
יארז

אשיחה בחק"ד

שיחות מפי הרב אורן נזרית שליט"א

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחק"ד (ה' כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414
למעוניינים ניתן לקבל השיחה במייל toraoren@gmail.com

תוכן הענינים

- ג בעלי חטא הלשון - אין להם תקומה.....
- ד 'ארבעה אבות נזיקין' וההתרחקות מהם.....
- ד מנות וחיים ביד הלשון.....
- ה בעוון הלשון - מתעורר ה'נחש הגדול' לקטרג על ישראל.....
- ו 'המו ככלב ויסובבו עיר'.....
- ז לא אסדר קדושין למלשין, ויהי מה!.....
- ז המרת אסור לשון הרע - כנגד ג' עברות המורות.....
- ח זכירת מעשה מרעים - למוד גדול.....
- ח דואג האדומי - גאון הדור שירד לשאול תחית.....
- ט ה'מתנה הגדולה' של המספר בגנות חברו.....
- י אסור 'לשון הרע' - אפילו על אמת.....
- י דין 'אבק לשון הרע'.....
- יא לשון הרע - מתי מתר לספר?.....
- יא התר מסירת מידע לתועלת.....
- יב התר גנוי מעשים רעים של אדם.....
- יג קדם שמוציאים דבור מהפה - צריך לישב עליו ז' נקיים!.....
- יד "והוא נאה דורש נאה מקיים".....
- יד שמחת ה'הפץ חיים' ביום ה'לדתו ה-90.....
- טז ספרי ה'הפץ חיים' - כל מלה תורה.....
- טז זהירות הדבור - כזהירות המאכלות.....
- זא 'אלקי נצר לשוני מרע'.....
- זא ספור נפלא על חשיבות התפלה.....

ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמת זכיו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

שִׁיחַה לְפְרִשְׁת וְאַרְא

חִזּוּק בְּעִנּוּן קִדְשֵׁת הַדְּבֹר

- אוֹתִיּוֹת הַשְּׁפֵת, רוֹמֵז לְבַעֲלֵי חֹטָא הַשְּׁפֵתִים, לְשׁוֹן הָרַע, שְׁקֵר וְדַבְרֵי חֲנֻפָּה. "וְהַשְּׁעֵרָה" - אוֹתִיּוֹת 'הַרְשָׁעָה' רְמֵז לְבַעֲלֵי גְאוּה, "גִּבְתָּהּ" - יָכֻלוּ וַיֵּאבְדוּ לְעֵתִיד לְבֵא. וּמִפְּנֵי מָה עוֹנָם חֲמוּר כָּל כֶּף עַד כְּדֵי כְלִיּוֹן וְאַבְדוֹן? "כִּי הַשְּׁעֵרָה אָבִיב" - יְדוּעַ מִדַּבְרֵי הָאָר"י (שַׁעַר רוּחַ הַקֹּדֶשׁ תַּקוּן ז') שְׁלֹכַל הַחֲטָאִים אֵין אַחֲזִיזָה לְפָגַם אֶלָּא בְּאוֹתִיּוֹת וַיִּהְיֶה שְׁבִשְׁם הוּי"ה, שֶׁהֵן הָאוֹתִיּוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, חוּץ מִהַחֲטָא שֶׁל הַגְּאוּה שֶׁבְּכַחוּ נִאֲחִזוֹת הַקְּלָפוֹת אַף בְּאוֹתִיּוֹת וַיִּהְיֶה שְׁבִשְׁם ה', שֶׁהֵן אוֹתִיּוֹת הַפְּנִימִיּוֹת הָעוֹלוֹת גִּימְטְרִיא גְאוּיָה, עַל כֵּן אָמַר 'כִּי הַשְּׁעֵרָה אָבִיב', דְּהֵינּוּ שְׁרָשַׁעַת בְּעַל גְּאוּה מְבִיאָה כְּבִיכּוֹל פָּגַם בְּאוֹתִיּוֹת וַיִּהְיֶה שְׁבִשְׁם הוּי"ה - וַיִּהְיֶה גִימְטְרִיא אָבִיב. "וְהַפְּשֵׁתָה גְבַעַל" - דְּהֵינּוּ שְׁבַעֲלֵי הַלְשׁוֹן (הַרְמוּזִים בְּאוֹתִיּוֹת הַשְּׁפֵתָה - הַשְּׁפֵת) הַסִּירוּ מֵעַל גְּבַם עַל ה' יִתְבָּרַךְ וְשָׁמוּ תְמוּרָתוֹ עַל הַסְטְרָא אַחְרָא, כְּמֵאֲמַר הַפְּסוּק (תְּהִלִּים יב, ה'): "אֲשֶׁר אָמְרוּ לְלִשְׁנֵנוּ נִגְבִּיר שְׁפֵתֵינוּ אֲתָנוּ מִי אֲדוֹן לָנוּ", וְזֶהוּ 'גְבַעַל' - גְּבַב עַל, שֶׁשָׁמוּ עַל גְּבַם עַל סְטְרָא אַחְרָא כְּאֲמֹרָה, לְפִיכֶךָ נִכְפוּ וְאֵין רְאוּי שְׁתַּהֲיָה לָהֶם תְּקוּמָה וְתִקְנָה לְעוֹלָם וָעַד.

אוֹלָם לְעַמְתָּם הַצְּדִיקִים שְׁפִיחָם מְמַלֵּל רַבְרָבָן בְּדַבְרֵי תוֹרָה וְקִדְשָׁה, וְכָל הַנְּלוּיִם עֲלֵיהֶם - הַמְחִזְיקִים בָּהֶם וְהַמְטִים אֲנָן לְשִׁמְעַע דְּבָרֵיהֶם - יִזְכוּ לְטַל שֶׁל תְּחִיָּה לְעֵתִיד לְבֵא, וְזֶהוּ 'הַחֲטָה' - חֲטָה גִימְטְרִיא כ"ב, הַצְּדִיקִים הַעוֹסְקִים בְּכ"ב אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, 'וְהַכְּסָמְת' - הַפּוֹמְכִים וּמְחִזְיקִים אֶת בְּעַלֵי תוֹרָה, וְהַפּוֹמְכִים אֶת אֲזַנָּם לְשִׁמְעַע מִפִּיהֶם דְּבָרֵי תוֹרָה, כָּל אֵלוֹ 'לֹא נִכְפוּ כִּי אֲפִילַת הַמָּה', פְּלֵאֵי פְּלֵאוֹת נַעֲשֶׂה לָהֶם מֵאַחַר שֶׁאַחֲזוּ בַּתּוֹרָה הַנִּקְרָאת פְּלֵאוֹת תּוֹרַת חַיִּים.

בְּסִיעֵתָא דְשְׁמַיָא, מְצוּיִים אָנוּ בִּימֵי הַשׁוֹכְבִי"ם הַקְּדוּשִׁים, אֲשֶׁר עַל פִּי דְבָרֵי רְבוּתֵנוּ הַמְקַבְּלִים נ"ע צְרִיךְ כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל קְדוּשִׁים לְהִתְחַזֵּק בָּהֶם בְּיַתֵּר שְׂאֵת בְּעִנּוּן שְׁמִירַת בְּרִית קִדְשׁ, וְלַחֲפֹשׁ עֲצוֹת וְתַחֲבּוּלוֹת עַל מְנַת לְשִׁים לְעֲצֻמוֹ גְּדָרִים וְסִיגִים שְׁיִסְיַעוּהוּ לְשִׁמּוֹר עֲצֻמוֹ מִכָּל דְּבַר רַע.

גָּלוּ לָנוּ רְבוּתֵנוּ וְז"ל, כִּי שְׁמִירַת הַפֶּה וְהַלְשׁוֹן מְדַבְּרִים רַעִים מְהִינָה הַגּוֹרֵם הַמְּסִיעַ וְהַמְּשַׁפֵּיעַ בְּיוֹתֵר עַל שְׁמִירַת הַבְּרִית, וְכִדְאִיתָא בְּסִפְרֵים הַקְּדוּשִׁים (ע"פ סֵפֶר יְצִירָה פ"א) שְׁבָרִית הַלְשׁוֹן מְכוֹנֶת כְּנֶגֶד בְּרִית הַמְּעוֹר, וְהַכּוֹנֶה בְּזֶה שְׁכַפְאֲשֶׁר הָאָדָם אֵינוֹ שׁוֹמֵר אֶת פִּיו - אֵין לוֹ סִיעוּעַ לְשְׁמִירַת הַבְּרִית. וְכֵּן פָּרְשׁוּ אֶת הַפְּסוּק: (קֹהֶלֶת ה, ה'): "אֵל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לְחֲטִיא אֶת בְּשָׂרְךָ" - דְּהֵינּוּ שְׁבַעֲקָבוֹת חֹטָא הַפֶּה וְהַלְשׁוֹן עוֹלוֹ לְהִגִּיעַ לְפָגַם הַקְּדוּשָׁה (וְכִדְרָשׁוֹ בְּזִהַר הַקְּדוּשׁ (דָּף ח, א) 'אֶת בְּשָׂרְךָ' - בְּשָׂר קִדְשׁ דְּחַתִּים בֵּיהַ בְּרִית קְדִישָׁא).

בְּעַלֵי חֹטָא הַלְשׁוֹן - אֵין לָהֶם תְּקוּמָה

בֵּא וְרֵאָה כְּמָה חֲמוּר חֹטָאִים שֶׁל בְּעַלֵי הַלְשׁוֹן, אֲשֶׁר הֵם מְמַשׁ שׁוּיִם בְּמַהוּתָם לְעוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה - פּוֹרְקִים עַל ה' יִתְבָּרַךְ, וּבְמִקּוֹם זֹאת מְשִׁימִים עֲצָמָם תַּחַת שְׁלִיטַת ה' סְטְרָא אַחְרָא וְכַת דִּילִיָּה, וּבְעֵבוֹר כֵּן, לְעֵתִיד לְבוֹא יִהְיוּ נִכְרָתִים בְּעוֹנָם וְאֵין לָהֶם קִיוִם וְתִקּוּמָה לְעוֹלָם הַבָּא ר"ל.

וְכֵּן מְפָרֵשׁ מֵר זְקֵנֵי מְרַן 'אָבִיר יַעֲקֹב' זִיע"א (פְּתוּחֵי חוֹתֵם פְּרִשְׁת וְאַרְא) אֶת הַפְּסוּק הַנֶּאֱמָר בְּפְרִשְׁתָּנוּ (שְׁמוֹת ט, לא-לב): "וְהַפְּשֵׁתָה וְהַשְּׁעֵרָה נִכְתָּה כִּי הַשְּׁעֵרָה אָבִיב וְהַפְּשֵׁתָה גְבַעַל. וְהַחֲטָה וְהַכְּסָמְת לֹא נִכְפוּ כִּי אֲפִילַת הַנְּהָה". "וְהַפְּשֵׁתָה"

פְּרִשְׁת וְאַרְא

הַבְּטָלָה - "עוד יש קרוב ללשון הרע מי שיושב קרנות, דכיון שיושב ובטל ויושב עם מדברי לשון הרעה - סופו להיות כמותם".

הַמְרָמָה - "עוד יש מדה רעה אחרת נמשכת ממנה כמה רעות, והוא האדם המרמה בני אדם במשאו ובמתנו, כי בזה בא לידי חמס ולידי גזל ולידי שבועת שוא וכמה רעות".

ובזה מבאר דרף רמז את לשון הפסוק (בראשית י'): "ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען".
‘ובני חם’ - חם רומז ליצר הרע ומדות הרעות נמשכות ממנו שהם בניו, א. 'כוש' - מדת הגאונה; פוש עולה בגימטריא גאון במלוי אתון (גימל-אלף-ויו-נון עם ד' כוללים), ב. 'ומצרים' - עולה בגימטריא לשון רומז ללשון הרע, ג. 'פוט' - לשון פטפוט, רומז ליושב קרנות שמתחיל בפטפוטי דברים, ד. 'וכנען' הוא המרמה בני אדם במשאו ומתנו וכל עסקיו בחמס וגזל, כמו שנאמר (הושע יב, ח): "כנען בידו מאזני מרמה לעשק אהב", עוד כנען (עם הפולל) גימטריא חמס גם גזל - כל אלה באו מחמום יצר הרע.

מוֹת וְחַיִּים בְּיַד הַלְּשׁוֹן

כפי שראינו לעיל בדברי מרן 'אביר יעקב' זיע"א, 'ומצרים' עולה בגימטריא 'לשון' - ואכן מתוך פרשיות שעבוד מצרים בהן אנו עוסקים בימים אלו, אנו למדים כי בסבת חטאי הלשון של מלשינות ודבורים רעים - היו ישראל נרדמים בעבודת פרוך ולא זכו להגאל גם לאחר שנים רבות. שהלא אחר שהוכיח משה לשני אנשים עברים נצים ואמר לרשע 'למה תפה רעך', ענה לו אותו איש עברי (שמות ב, יד): "ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט עלינו הלהרגני אתה אמר כאשר הרגת את המצרי?!", ומה כתיב אחריו (שם פס' טו) - "ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר", ופרש רש"י: ויירא משה - דאג לו על שראה בישראל רשעים דלטורין (=מלשינים), אמר מעתה שמא אינם ראויין להגאל. אכן נודע

'ארבעה אבות נזיקין' וההתרחקות מהם
מרן 'אביר יעקב' זיע"א ב'פתוחי חותם' (פרשת נח) מונה את חטא הלשון בתור חלק מ'ארבעה אבות נזיקין' - הן ארבע מדות רעות ונפסדות שכלן תולדתו של היצר הרע, וכל אחת מהן היא בגדר 'שרש פרה ראש ולענה' - דהינו שאם נתפס בהם האדם ח"ו, סופו שיגרר וימשך לעבר עוד עברות ואסורים רעים ורבים פהנה וכהנה, ואלו הם; א. הגאונה, ב. לשון הרע, ג. הבטלה, ד. המרמה.

גאונה - "היא שרש כל הרעות שבעולם, ופקח עיניו וראה כמה הזהירה התורה וחקמים ז"ל על הגאונה, כי אמרו רבותינו ז"ל (סוטה ה, א): הגאונה אין עפרו ננער ואינו רואה פני שכניה, ואין מי שגורם לפ"מ ולילית הרמת ראש כמו הגאונה, ומהגאונה נמשכים כמה רעות כמו שאמרו רבותינו ז"ל, וכמו שאנו רואים בעינינו, דהגאונה - כל רע נמשך ממנה, דהגאונה אם יראה שום אדם מכבד ממנו, או אפילו כמותו, מרב גאותו מתקנא ממנו ושונא אותו, וכיון ששונא אותו הוא מבקש רעתו ואפילו דבר הגורם לו מיתה מבקש לו ואינו חושש, ועוד - הגאונה מבזה לכל אדם דאינו רוצה שיהיה שום אדם שוה אליו, ומעשי הגאונה רבו מלספר".

לשון הרע - "עוד מדה רעה אחרת גורמת לאדם כמה רעות והיא לשון הרע, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (ערכין טו, ב) שקול לשון הרע כשלש עברות חמורות שהם עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים, ועוד אמרו רבותינו ז"ל (שם) האמרו הורג שלשה. ונמשכים ממנו כמה מדות רעות, דמי שהרגיל לשונו לדבר לשון הרע - רע לא ימאס, דכל מה שיפתהו יצר הרע לומר אינו חושף פיו, ואינו חושף עצמו מלדבר אפילו לקדושים אשר בארץ הקודש, ונמשך מזה רכילות ומשלח מדנים בין אחים ובין איש לאשתו ובין אב לבנו. ועל כן אמרו רבותינו ז"ל האומר לשון הרע כופר בעקר שנאמר 'אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו'".

פְּרִשְׁת וְאָרָא

לכלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים... ואעש
למען שמי וכו' להוציאם מארץ מצרים".

ואם כן, לאחר הדברים החמורים שקראנו
בדברי הנביא יחזקאל, איך לא הבין משה
מה חטא יש ביד ישראל, ורק כשנצטרף לזה
גם עון לשון הרע נתישבה דעתו?

ומישב ה' חפץ חיים' על פי המבאר בזהר
הקדוש (פקודי דף רסד, ב) שפאשר מדבר האדם
דברי מלשינות וגנות על רעהו, מתעורר ברקיע
'הנחש הגדול' - הוא השטן וס"מ - לעורר
קטגוריא על העולם לפני הקדוש ברוך הוא,
וזו לשונו (בתרגום ללשון הקדש): יש רוח אחת
שעומדת על כל אלו בעלי לשון הרע, שפאשר
בני אדם מתעוררים בלשון הרע או אדם אחד
שנתעורר בלשון הרע, מתעוררת הרוח הרעה
הטמאה ההיא שלמעלה שנקראת סכוכא,
והיא שורה על ההתעוררות ההיא של לשון
הרע שפתחו בה בני אדם, והיא נכנסת למעלה
וגורמת בזה ההתעוררות של לשון הרע מנת
וחרב והרג בעולם, אוי לאלו שמעוררים את
הצד הרע הזה, ואינם שומרים את פיהם
ולשוונם, ואינם דואגים על זה, ואינם יודעים
שבהתעוררות שלמטה תלויה ההתעוררות של
מעלה בין לטוב ובין לרע וכו'. וכל דוברי
רכיל מעוררים את הנחש הגדול לדבר קטרוג
על העולם, והכל הוא בשביל התעוררות לשון
הרע, עד כאן.

מבאר שבלא חטא הלשון, לא נתן למקטרג
הפח להתיר חרצבות לשונו ולהודיע למעלה
את תועבות בני אדם, ואם כן מוכן היטב
שמשה רבנו עליו השלום ידע שיש במצרים
עונות גדולים מאד, אכן היה סבור מתחלה
שאין בהם חטא הלשון, וממילא אין השטן
יכול לעלות למעלה ולקטרג, ומעת שנודע
לו כי יש בהם דלטוריא ומלשינות, אמר 'אכן
נודע הדבר' - שבגין חטא לשון הרע
ומלשינות, בא לפני הקב"ה קטרוג ומלשינות
כבר על חטא עבודה זרה ושאר עוונות ופשעים
שעשו.

הדבר - נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו,
מה חטאו ישראל מכל שבעים אמות להיות
נרדים בעבודת פרוץ? אבל רואה אני שהם
ראויים לכך.

ובהמשך הדברים אומר משה לפני הקב"ה
(שם ג, יא): "מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי
אוציא את בני ישראל ממצרים" ופרש רש"י:
וכי אוציא את בני ישראל - מה זכו ישראל
שתעשה להם נס ואוציאם ממצרים.

אומר ה'שפת אמת' (שמות שנת תרמ"א) -
הלא בתחלה תמה משה מדוע נשתנו בני
ישראל להיות בגלות, ועתה הוא שואל מה
זכות יש להם לצאת ממצרים, איך יתכן
הדבר? אלא מכאן אתה למד כי על ידי חטא
הלשון מאבדים את כל הזכויות!

וממש כנגד טענה זו, ענה לו ה' "בהוציאך
את העם ממצרים תעבדון את האלהים על
ההר הזה", ופרש רש"י: דבר גדול יש לי
על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה
על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיצאו
ממצרים... והיא הזכות העומדת לישראל. כי
כאמור הפל תלוי בדבורו של האדם, ואף
הזכות שבגינה יצאו לבסוף ישראל ממצרים
היא על ידי שעתיד פיהם לדבר דבורים של
תורה, וזהו שנאמר (משלי לא, יח) 'מנת ותיים
ביד לשון'.

בעון הלשון - מתעורר הנחש הגדול לקטרג על ישראל

ובאמת כבר תמה רבנו החפץ חיים (שמירת
הלשון ח"ב פ"ד), היאך יתכנו דברי רש"י שעקר
חטאם של ישראל במצרים היה חטא הלשון,
הרי הנביא יחזקאל עומד וצוח שיהיה ביד
בני ישראל באותה העת חטא חמור של
עבודה זרה והאחזות בגלולי מצרים (יחזקאל
כ, ח-ט): "וימרו בי ולא אבו לשמע אלי איש
את שקוצי עיניהם לא השליכו ואת גלולי
מצרים לא עזבו ואמר לשפך חמתי עליהם

פְּרִשְׁת וְאַרְא

הַדְּבָר בְּעֵינַי לְשׁוֹן הָרַע, שֶׁהַדְּלוּתוֹ יֵאָדָּר שֶׁהוּא מְעוֹרָר בְּפִה הוּא עוֹלָה לְמַעַלָּה לְפָנַי כְּסֵא כְבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא מְעוֹרָר בְּזֶה אֶת הַמְּקַטְרֵג הַגָּדוֹל עַל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל, וְכַנ"ל בְּשֵׁם הַזֶּהֱרָה הַקְּדוּשׁ.

וְהִנֵּה מִכָּל זֶה נוֹכַח לְהִבִּין אֶת גְּדֹל הָעֲנָשׁ, שְׂרָאוּי לְבוֹא עַל הָעוֹן הַמֵּר הַזֶּה בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא... וְכַמָּה אָנוּ צְרִיכִין לְהִתְבּוֹשֵׁשׁ וְלִהְיוֹת מִהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂאָנוּ מִתְפַּלְלִים אֵלָיו בְּיָמֵים נוֹרָאִים (פִּיּוּט לְעֶרֶב יוֹם הַכַּפּוּרִים): "הֵס קִטְגוֹר וְקַח סִנְגוֹר" וְאַנְחֵנוּ בְּעֲצָמֵנוּ עַל יְדֵי הַלְּשׁוֹן הָרַע שֶׁלָּנוּ מְעוֹרְרִים אוֹתוֹ וְנוֹתְנִין לוֹ כַח לְקַטְרֵג...

יְהוֹמוּ כַפְּלָב וְיִסּוּבּוּ עִיר'...

כְּתוּבוֹ הַמְּקַבְּלִים (חֲמִדַת יָמִים יו"ט פ"ד) שֶׁהַמְּדַבֵּר לְשׁוֹן הָרַע וְדַבְּרֵי מְלִשְׁנוֹת, עֲנִשׁוֹ שְׂמִתְגַּלְגַּלֵּת נִשְׁמָתוֹ בְּכַלֵּב שְׂחֹזֵר נוֹבַח, וְסִימָן לְדַבֵּר: "וַיִּקְרָא לָהּ נֹבַח", לִיָּה רְאֵשִׁי תְבוֹת לִישׁוֹן הָרַע, שֶׁבְּעוֹנָה בָּא בְּגִלְגוּל כָּלֵב נוֹבַח. וּבְזֶה פִּרְשׁ מִהַר"י חֵיוֹת (תַּהֲלִים נט, ז) כְּוִנַּת הַמְּשׁוֹרָר ע"ה בְּתַהֲלִים הַמְּדַבֵּר בְּבַעֲלֵי לְשׁוֹן הָרַע "יִשׁוּבוּ לְעָרֵב יְהוֹמוּ כַפְּלָב וְיִסּוּבּוּ עִיר" - סוּפָם לְשׁוּב לְאַחַר מוֹתָם לְעוֹלָם בְּגִלְגוּל כָּלֵב, וְכַשֵּׁם שֶׁבְּהִיוֹתָם בְּנֵי אָדָם הָיוּ הוֹלְכֵי רְכִיל מִבֵּית לְבֵית, כִּי בְּהִיוֹתָם כָּלְבִים יִסּוּבּוּ בֵּין פֶּתַח פֶּתַח עִיר לְחַפֵּשׂ עֲבוּר עֲצָמָם מְזוֹנוֹת מְשִׁיבֵי מְאָכֵל הָאֲנָשִׁים, כְּלִישׁוֹן הַגְּמָרָא (שְׁבַת קנח, ב) 'לִית עֲנִיא מִכַּלְבָּא'.

בְּהַקְּשֵׁר זֶה - מְבִיא ה'חֲפֵץ חַיִּים' (שֵׁם עוֹלָם בְּהַשְׂמִטוֹת) סְפוּר מְסַמֵּךְ עַל הַגְּרָ"א מוּיִלְנָא זִיע"א, כְּפִי שֶׁסְפָר מְפִי קָדְשׁוֹ שֶׁל תְּלַמִּידוֹ הַנְּאֻמָּן הַגְּרָ"ח מוּלוּז'יִן וְצ"ל:

הַגְּרָ"א מוּיִלְנָא בִּימֵי צְעִירוֹתוֹ קָבַל עַל עֲצָמוֹ 'גְּלוּת', וְהָיָה מְסוּבָב בְּעִירוֹת כְּאֶחָד הָעֲנִיִּים מְבַלֵּי שְׂאִישׁ הַכִּיר בְּגִדְלָתוֹ.

בְּאֶחָד הַיָּמִים שֶׁכָּר הַגְּרָ"א עֲגָלוֹן יְהוּדִי אֶחָד שִׁיּוּלֵיף אוֹתוֹ לְמַחֲזוֹ חֲפָצוֹ. תוֹף כְּדִי נִסְיָעָה סְטוֹ סוּסִיוֹ שֶׁל הָעֲגָלוֹן לְצַדֵּי הַדְּרָף

וּבְזֶה בְּאֵר דְּבָרֵי הַמְּדַבֵּר (וַיִּקְרָא רַבָּה כ"ו): "דוּרוּ שֶׁל אַחְבָּב, אִף שֶׁהָיָה בִּידָם עוֹן עֲבוּדָה זָרָה, הָיוּ יוֹרְדִין לְמַלְחָמָה וְנוֹצְחִין, מְפָנִי שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶן דְּלוּתוֹ. דוּרוּ שֶׁל דוֹד, וְהִינּוּ בִּימֵי שְׂאוּל, אִף שֶׁהָיָה בָּהֶן תִּינּוּקוֹת, שֶׁהָיוּ יוֹדְעִין מ"ט פָּנִים לְתוֹרָה, הָיוּ יוֹרְדִין לְמַלְחָמָה וְנוֹפְלִין, מְפָנִי שֶׁהָיָה בָּהֶן דְּלוּתוֹ." דוּרוּ שֶׁל אַחְבָּב שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ חֲטָא הַלְּשׁוֹן - אֲזַי לֹא הִתְעוֹרָר הַמְּקַטְרֵג לְהוֹדִיעַ שְׂאָר תוֹעֲבוֹתֵיהֶם לְמַעַלָּה, לְעַמַּת זֹאת בְּדוּרוֹ שֶׁל דוֹד שֶׁלֹּא שָׁמְרוּ לְשׁוֹנָם - הָיָה עוֹלָה הַמְּקַטְרֵג וּמְבִיא לְפָנַי ה' דְּלוּתוֹ יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם, וְנִמְצְאָת מִדַּת הַדִּין גּוֹבָה אֶת שְׂלָה, לְכֵן לֹא הָיוּ נוֹצְחִין.

מְסִים ה'חֲפֵץ חַיִּים': וְהִנֵּה מִכָּל זֶה יוֹכֵל הָאָדָם לְהִתְבּוֹנֵן כְּמָה צְרִיף לְהִיּוֹת זֶהִיר מְזֶה הַחֲטָא, שֶׁלֹּא יִקְלַקֵּל לְעַצְמוֹ [כִּי בַעֲת שֶׁהוּא מְסַפֵּר לְשׁוֹן הָרַע עַל חֲבֵרוֹ, נִעֲנֵשׁ מִדָּה בְּמִדָּה שְׂמִסְפָּרִים עָלָיו לְמַעַלָּה, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב רַבְּנוּ חַיִּים וַיִּטֵּל, זְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה, בְּשַׁעַר הַקְּדוּשָׁה וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, בְּהִזְכִּירָה רַעַת חֲבֵרָה, יִסְפְּרוּ עוֹנוֹתֵיהֶן] וְגַם לֹא יִקְלַקֵּל לְכָל הָעוֹלָם כְּלוֹ, וְכַנְזָכָר לְעֵיל בְּשֵׁם הַזֶּהֱרָה הַקְּדוּשׁ.

רַבְּנוּ ה'חֲפֵץ חַיִּים' (שֵׁה"ל שַׁעַר הַזְּכוּרָה פ"ב) מוֹסִיף וּמְמַחֵשׁ לָנוּ לְפִי הָאָמוּר לְעֵיל, מַה נוֹרָא וְחַמּוּר עֲנִינוֹ שֶׁל הַמְּדַבֵּר לְשׁוֹן הָרַע, שֶׁהֲלֹא הוּא כְּעוֹמֵד לְפָנַי כְּסֵא הַכְּבוֹד וּמְבִיא קְטְרוּג וְעַם וְעַבְרָה עַל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל כְּלוֹ, וּמְכַרְךָ כְּמָה רְאוּי לוֹ לְאָדָם לְהִיּוֹת חָרֵד עַל שְׂמִירַת פִּיו וְלְשׁוֹנוֹ:

"וְהִנֵּה כְּאִשֶּׁר יִתְבּוֹנֵן הָאָדָם הַנְּלָכָב בְּדַבְּרֵי זֶהֱרָה הַקְּדוּשׁ הַנִּי"ל וַיְבִיט בְּעֵינָא פְּקִיחָא אֶת הַנוֹלָד עַל יְדֵי דְבוּרוֹ, יִמְלֵא פֶּתַח וְרִתַּת וְזִיעַ מְלִדְבָר שׁוֹם לְשׁוֹן הָרַע עַל חֲבֵרוֹ. דְּהֵלֵא אִם יֵאמְרוּ לְאָדָם, שִׁיְכַנְס אֶל הַיֵּכֶל ה', בְּעַצְמוֹ אוֹ שִׁישְׁלַח אֶחָד תַּחְתָּיו, וַיַּעֲמֵד לְפָנַי אַרְוֹן בְּרִיתוֹ וַיִּקְטְרֵג עַל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל וְלֹא יֵאמֵר שֶׁקָּר עֲלֵיהֶם, רַק מַה שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לְאִמְתּוֹ, בְּרוּר הוּא דְאִפְּלוּ הַגְּרוּעַ שֶׁבִּישְׂרָאֵל יִמְסֵר אֶת עֲצָמוֹ לְסַכְּנָה, וְלֹא יִשְׂאֵ אֶת נַפְשׁוֹ עוֹן אֲשֶׁמָּה כְּזֶה. וְהֵלֵא כֵן הוּא

פְּרִשְׁת וְאַרְא

אֶת הָרַב מְסֻרֹבּוֹ, רֵאשִׁי הַקֶּהֱל פְּחָדוֹ שֶׁיִּבְלַע לְרַבָּם, וּפְנֵו לְאַחַד מִמְקַרְבֵי הָרַב, שֶׁיִּנְסֶה לְשַׁכְנְעוֹ וְלִהְשָׁפִיעַ עָלָיו לְשָׁנוֹת אֶת הַחֲלָטָה.

בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת בַּעַת שֶׁהָרַב מְבָרִיֶּסֶק הַגְּבִיּה אֶת כּוֹסוֹ לְהַבְדִּילָה הוֹפִיעַ בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ אוֹתוֹ מְקַרְב, וְהָרַב בְּחֻמְתוֹ הִבִּין כִּי הִלָּה בָּא לְשַׁכְנְעוֹ וְלִהְשָׁפִיעַ עָלָיו, חָרָה לוֹ הַדָּבָר עַד מְאֹד, וּמְחַמַּת רוּחוֹ הַסּוֹעֶרֶת נִשְׁפָּכָה הַכּוֹס מִיָּדוֹ, לְאַחַר מִכָּן כִּשְׁנֵי־שָׁעָה רוּחוֹ, אָמַר לוֹ מֶרֶן הַגְּרִי"ז: "יִוָּדַע אֲנִי לְשֵׁם מָה הַגַּעַת לְכָאן, אִךְ דַּע לָךְ כִּי אֲצִלִי קוֹבַעַת אִךְ וְרַק הַהֲלָכָה הָאוֹסֶרֶת לְסִדֵּר קְדוּשֵׁין לְמוֹסֵר, אִם תּוֹכִיחַ לִי כִּי עַל פִּי הַהֲלָכָה אֲנִי טוֹעֶה - אֶחְזֹר בֵּי, אִךְ אִם לֹא תוֹכֵל לְסַתֵּר אֶת הַהֲלָכָה שֶׁהַתְּבָרָה אֲצִלִי, לֹא יוֹעִיל שׁוּם דָּבָר כִּי אֵין עֲצָה וְאֵין תְּבוּנָה".

בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר אֶכְּן הִלְשִׁין אוֹתוֹ מוֹסֵר עַל מֶרֶן הַגְּרִי"ז, אִךְ הוּא בְּחֻמְתוֹ הִרְבֵּה מְצָא דַרְךְ הַשְׁתַּדְּלוֹת אֲצֵל הַמַּלְכוּת לְהַנְצִיל.

חֻמְרַת אֶסוּר לְשׁוֹן הָרַע - כְּנֶגֶד ג' עֲבֻרוֹת חֻמּוֹרוֹת

אָמְרוּ בְּגִמְרָא (עֵרְכִין טו, ב): "תָּנָא דְבֵי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל, כָּל הַמְּסַפֵּר לְשׁוֹן הָרַע - מַגְדִּיל עוֹנוֹת כְּנֶגֶד שְׁלֹשׁ עֲבֻרוֹת, עֲבוּדַת כּוֹכָבִים וְגִלוֹי עֲרִיּוֹת וְשִׁפְיֻכוֹת דְּמִים". בְּעֲבוּדַת כּוֹכָבִים נֶאֱמַר (שְׁמוֹת לב) 'אֲנָא חֲטָא הָעַם הַזֶּה חֲטָאָה גְּדוּלָה', בְּגִלוֹי עֲרִיּוֹת נֶאֱמַר (בְּרַאשִׁית לט) 'וְאִיךְ אֲעַשֶׂה הָרַעָה הַגְּדוּלָה הַזֹּאת', בְּשִׁפְיֻכוֹת דְּמִים נֶאֱמַר (בְּרַאשִׁית ד) 'גְּדוּל עוֹנֵי מִנְשָׂא', וְאֵלוֹ בְּלְשׁוֹן הָרַע נֶאֱמַר (תְּהִלִּים יב, ד): 'יִכְרַת ה' כָּל שִׁפְתֵי חֲלָקוֹת לְשׁוֹן מְדַבְּרַת גְּדוּלוֹת', נִמְצָא לְשׁוֹן הָרַע שְׁקוּל כְּנֶגֶד ג' עֲבֻרוֹת חֻמּוֹרוֹת עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר 'יִהְרַג וְאֵל יַעֲבֹר'.

וְכַתֵּב עַל כֶּף הַחֲסִיד יַעֲבֹץ בְּפִרוּשׁוֹ לְאַבּוֹת (פ"ד מ"ה): "וְאֵל תַּחֲשֹׁב שֶׁאֲמַרוֹ זֶה עַל צַד הַגְּזֻמָּא, כִּי אִם עַל צַד הַדְּקָדוּק הָאֲמַתִּי!

וְרַמְסוֹ כְּמָה עֲרוּגוֹת שֶׁהָיוּ שִׁיכוֹת לְאַכְרֵי נְכָרֵי מַגּוּזֵי הַסְּבִיבָה. בְּאוֹתוֹ הִרְגַע הַבֵּית הָאֶכְרֵ מַחֲלוֹן בֵּיתוֹ, וְרָאָה אֶת הַסּוֹסִים כְּשֶׁהֵם רוֹמְסִים אֶת הַגְּדוּלִים שֶׁבְּעֲרוּגוֹתָיו, מִיָּד עֲלָתָה כְּאֵשׁ חֻמְתוֹ וְתַבְעֵר עַד לְהַשְׁחִית, וּבְאֲגָרוֹפִים קְפוּצִים רָץ לְעֵבֶר הַעֲגָלָה, טַפְס עָלֶיהָ כְּאַחוּזוֹ טְרוּף, וְהַחֵל לְהַפְלִיא בְּהַגְר"א מַכּוֹת נֶאֱמָנוֹת...

לְיָמִים סִפֵּר הַגְּר"א כִּי בְּאוֹתוֹ רָגַע חֲשֵׁב לְצַעֵק לְעֵבֶר הַגּוֹי הַרוֹחֵחַ מִזַּעַם שְׂאִין לוֹ אֲשַׁמָּה בְּדָבָר, שֶׁהֲלֹא הַעֲגָלוֹן הוּא זֶה שֶׁהַתְּרַשֵּׁל בְּשִׁמִּירַת סוֹסָיו, אִךְ הַתְּחֻזָּק וְלֹא עָנָה לוֹ דָּבָר. וְכִשְׁנֵי־שָׁעָה מִדוּעַ נִהַג כֵּן? עָנָה שְׂאֵלוֹ עָנָה דָּבָר לַגּוֹי, אֲזַי הִיָּה נְכָלֵל בְּכָלֵל מְלָשִׁין עַל רַעְהוֹי, וּמְכָרַח אַחַר כֶּף לְבוֹא בְּגִלְגוּל כְּכֹלֵב נּוֹבַח, וְלֹא יוֹעִילוֹ לוֹ לְהַצִּילוֹ מוֹזָה לֹא תוֹרְתוֹ וְלֹא מִצּוֹתָיו...

לֹא אֶסְדֵּר קְדוּשֵׁין לְמַלְשִׁין, וְיִהִי מָה!

בְּסִפְר 'טְלָלֵי אוֹרוֹת' (פְּרִשְׁת דְּבָרִים) מְבִיא מַעֲשֵׂה שֶׁהָיָה, מִמֶּנּוּ נִלְמַד בְּאִיזוֹ חֻמְרָה יֵשׁ לְהַתְּיַחֵס לְמוֹסֵר אֲשֶׁר הוֹלֵךְ רְכִיל בְּאֲזַנֵּי הַשְּׁלִטוֹן, וּמְלָשִׁין עַל בְּנֵי עַמּוֹ עֲצָמוֹ וּבְשָׂרוֹ.

בַּעַת כְּהִנָּתוֹ שֶׁל מֶרֶן הַגְּרִי"ז כָּרַב בְּבָרִיֶּסֶק, הַתְּגוֹרֵר בְּעִיר בְּחוּר עֲשִׂיר מְקַשֵּׁר לְשִׁלְטוֹנוֹת, שֶׁבְּכַדִּי לְמַצָּא חֵן בְּעֵינֵיהֶם וְלְהַגְדִּיל אֶת הוֹנוֹ, הִזָּה מוֹסֵר וּמְלָשִׁין עַל אֲחָיו הַיְהוּדִים.

כְּאֲשֶׁר עָמַד אוֹתוֹ בְּחוּר לְהַנְשֵׂא - פָּנָה אֶל מֶרֶן הַגְּרִי"ז וּבִקְשׁוֹ לְהִיּוֹת הַמְּסַדֵּר קְדוּשֵׁין, וְזֹאת עַל פִּי רְצוֹנָה שֶׁל אִמּוֹ בְּצִוְיָתָהּ שְׂאֵם יִתְחַתֵּן יִכְבֵּד אֶת רַב הָעִיר לְסִדֵּר לוֹ קְדוּשֵׁין, מֶרֶן הַגְּרִי"ז סָרַב לְבַקְשָׁתוֹ בְּכָל תַּקְוָה, בְּאֲמָרוֹ שֶׁאֶסוּר מִבְּחִינַת הַהֲלָכָה לְסִדֵּר קְדוּשֵׁין לְמוֹסֵר. הַצִּיעַ אוֹתוֹ בְּחוּר סְכוּם כֶּסֶף גְּדוּל, אִךְ הַגְּרִי"ז נִשְׂאָר בְּסֻרּוֹבוֹ, הַעֲלָה הַבְּחוּר אֶת סְכוּם הַכֶּסֶף, אִךְ לְשׁוֹן, בְּרֵאוֹתוֹ זֹאת הַחֵל הַבְּחוּר לְאִיִּם שֶׁלְשִׁין עַל הָרַב לְמַלְכוּת כְּשֵׁם שֶׁהִלְשִׁין עַל רַב פְּלוּנִי, אִךְ הָרַב בְּשָׁלוֹ...

הָעִיר כְּלָה רַעֲשָׂה וְנִעְשָׂה מִתּוֹךְ יְדִיעָה מָה עָלוּ אוֹתוֹ רָשָׁע לְעֲשׂוֹת, אִךְ דָּבָר לֹא הִנִּיא

פְּרִשֵׁת וָאָרָא

המתבונן בכך, ונדאי יבחינ שהיה עונה של מרים הצדקת בזה דק עד דק אין נבדק, בגדר של נדנוד חטא קל שבקלים, הלא היא לא דברה חלילה בגנות משה, אלא השותה את דרגתו של משה לדרגתה ולדרגת אהרן, תמקה על הנהגתו בענין הפרישות מאשתו, מדוע היה צריך לכך, ובמה הוא שונה ממנה ומאהרן אחיו?

וכמוכן שאי אפשר לחשוך בצדקת מרים שהיתה עינה חלילה צרה במשה, הלא היא היתה ממש כאמו, מסרה עצמה עליו להצלתו, שמרה אותו במצרים בהיותו בתכה, והביאה לבתיה בת פרעה את אמו מינקתו שתיניק אותו. ומשה רבנו העניו מכל אדם - מצדו לא הקפיד עליה כלל, ואדרבה התפלל עליה מקירות לבו כמאמר הכתוב (במדבר יב): "ויצעק משה אל ה' לאמר אל נא רפא נא לה".

ועל אף כל הצדוקים הללו - העניש אותה הקב"ה בענש הצרעת, ונתפרסם עונה בכל ישראל. עד כדי שנצטוינו לדורות (דברים כד, ט) "זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים", כי בזכרון מעשה מרים, ישפיל האדם להבין, שאם מרים שדברה על משה דברים שאינם גנות, והיתה אוהבתו כנפשה, ואף משה שדברו עליו לא הקפיד כלל, וכך היה דינה להעניש, כל שכן האומר גנות על חברו מתוך שנאה וצרות עין, והלה מקפיד עליו ביותר, שאין גבול וקץ לענשו.

דואג האדומי - גאון הדור שירד לשאול תחתית

דואג האדמי - 'אביר הרעים אשר לשאול' (ש"א כא, ח), ראש הסנהדרין, עד כדי שהאדמיו חז"ל (חגיגה טו, ב) כל כך את גדלות כחו בתורה, שהיה מקשה שלש-מאות קשיות בסגית 'מגדל הפורח באויר'. לכאורה כזו גאונות, כזו גדלה, אישיות שפזו ראוי לה שתאיר ככוכב מזהיר את שמי עם ישראל, אולם מה היה בסופו? אמרו חז"ל (סנהדרין

והוא מבאר את המכנה המשותף שיש בין ג' עברות חמורות לחטאי המדבר לשון הרע;

עבודה זרה - שרש החטא הוא כמה שהיו אומרים עובדי אלילים 'אין ה' רואה אותנו', ולכן היו נמשכים אחר העבודות ההן למצא חן בעיני הבעלים והעשירות כפי דעתם הנפסדת - והנה המספר לשון הרע על חברו, כאשר שומע את קול צעדיו - ישתק מדבריו וישנה דבורו, ובעברו מעל פניו - יחזר לקולו, ולא יחשב שמי שמלא כל הארץ כבודו בכל מקום עיניו צופות.

גלוי עריות - כלפי אשה מנאפת נאמר (משלי ל, כ): 'אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און' - והמספר לשון הרע, בדרך כלל מראה סבר פנים יפות לחברו בפניו, ומאחרי גבו ידבר בגנותו, ילעיג עליו וישימהו מרמס בלשונו.

שפיכות דמים - אין צריך באור כי הוא יסודו, שהלא בדבור הגנות והלעג הוא ממש כדוקרו במדקרות חרב לשונו, משפיל ומדכא את אישיותו, וכל שכן אם מלבין פניו ברבים, ד'אזיל סומקא ואתי חיורא'.

זכירת מעשה מרים - למוד גדול

כידוע ענשו של מדבר לשון הרע הוא בנגע הצרעת, וכדאיתא בערכין (טו, ב): "כל המספר לשון הרע - נגעים באים עליו, שנאמר (תהלים קא) 'מלשני בסתר רעהו אותו אצמית' וכו'. ואמר ריש לקיש, מאי דכתיב: (ויקרא יד) 'זאת תהיה תורת המצרע' ? זאת תהיה תורתו של מוציא שם רע...".

בזמן שהלכו בני ישראל במדבר, למד הקב"ה אותם באפן מוחשי כמה חמרתו של דבור של לשון הרע. שהלא מרים הנביאה דברה עם אחיה אהרן הכהן על משה רבנו, ומיד לקתה בנגע צרעת, כמאמר הכתוב (במדבר יב, י): "הענין סר מעל האהל והנה מרים מצרעת בשלג".

פְּרִשֵׁת וְאָרָא

הַמְלִיךְ: "נִתְפַסֵּת כְּדָג, אֶתָּה הַעֲיֹדוֹת עֲלֵיהֶם, וְכֹתִיב יַד הַעֲדִים תִּהְיֶה בּוֹ כְּרֵאשֵׁנָה לְהַמִּיתוֹ, צֵא אֶתָּה וְעֲשֵׂה בָהֶם דִּין". וְאָכֵן הָרֵג דּוֹאֵג הָאֲדוּמִי אֵת כָּל כְּהֲנֵי נָב, בְּנֶאֱמַר (שם פ"ט יח-ט): "וַיִּפְגַּע הוּא בְּכֹהֲנִים וַיִּמָּת בַּיּוֹם הַהוּא שְׂמָנִים וְחֲמִשָּׁה אִישׁ נִשָּׂא אֶפֶוד כָּד. וְאֵת נָב עִיר הַכֹּהֲנִים הִכָּה לְפִי חֶרֶב מֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה מֵעוֹלָל וְעַד יוֹנֵק וְשׁוֹר וְחֲמוֹר וְשָׂה לְפִי חֶרֶב".

סוֹף דְּבַר, בְּעַקְבוֹת הַחֲטָא שֶׁל לְשׁוֹן הָרַע אֲבָד דּוֹאֵג הָאֲדוּמִי שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, דְּוַד הַמְלִיךְ קָלְלוֹ קָלְלָה נְמַרְצָת (תהלים נה, כד): "וְאֶתָּה אֱלֹהִים תּוֹרְדֶם לְבָאָר שַׁחַת אֲנָשֵׁי דְמִים וּמְרָמָה לֹא יִחַצּוּ יְמֵיהֶם", וְאֵף דְּחָאוּ מִן הָעוֹלָם הַבָּא, כְּאֶמְרוּ (שם נב, ז): "גַּם אֵל יִתְצַף לְנִצְחָת יִתְחַדֵּף וַיִּסְחַף מֵאֲהֵל וְשִׁרְשָׁף מֵאֲרָץ חַיִּים סֵלָה", וְאֶמְרוּ בְּגִמְרָא (סנהדרין ט, ב) שְׁנַתְקִימָה בּוֹ הַקְּלָלָה, וְכָל שְׁנוֹתָיו שֶׁל דּוֹאֵג אֵינָן אֲלָא שְׁלֵשִׁים וְאַרְבַּע. בְּנוֹסָף לָכֵף, כְּאֶמֹר לְעִיל הָרִי הוּא נִמְנָה בְּכָלֵל אֵלּוּ שְׁאִין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.

ה'מִתְנַה הַגְּדוּלָּה' שֶׁל הַמְסַפֵּר בְּגִנוֹת חֲבֵרוֹ
כְּתִב ה'חֹבוֹת הַלְּכָבוֹת' (שער הכניעה פ"ז):
"וְאָמַר אֶחָד מִן הַחֲסִידִים: הַרְבֵּה בָנֵי אָדָם זְבוֹאוֹ לַיּוֹם הַחֲשֻׁבוֹן, וְכִשְׁמֵרָאִים לָהֶם מַעֲשֵׂיהֶם, יִמְצְאוּ בְּסִפְרֵי הַזְּכִיּוֹת שֶׁלָּהֶם זְכִיּוֹת שְׁלֵא עָשׂוּ אוֹתָם, וַיֵּאמְרוּ: לֹא עָשִׂינוּ אוֹתָם. וַיֵּאמְרוּ לָהֶם: עֲשֵׂה אוֹתָם אֲשֶׁר דָּבַר בְּכֶם וְסִפְרוּ בְּגִנוֹתְכֶם. וְכֵן כְּשִׁיחֲסַר מְסַפֵּר זְכִיּוֹת הַמְסַפְּרִים בְּגִנוֹתָם, יִבְקָשׁוּ אוֹתָם בְּעַת הַהֵיא, וַיֵּאמֶר לָהֶם: אֲבָדוּ מִכֶּם בְּעַת שְׁדַבְּרַתְם בְּפִלוֹנֵי וּפְלוֹנֵי. וְכֵן יֵשׁ מֵהֶם גַּם כֵּן שְׁיִמְצְאוּ בְּסִפְרֵי חֹבוֹתָם חֹבוֹת שְׁלֵא עָשׂוּ, וְכִשְׁאֲוִמְרִים: לֹא עָשִׂינוּ, יֵאמֶר לָהֶם: נוֹסְפוּ עֲלֵיכֶם בְּעִבּוֹר פְּלוֹנֵי וּפְלוֹנֵי שְׁדַבְּרַתְם בָּם".

מְבַאֵר מְדַבְּרֵי דְבַר נוֹרָא וּמְפִלְיָא. כְּאֶשֶׁר אָדָם מְדַבֵּר לְשׁוֹן הָרַע עַל חֲבֵרוֹ - נוֹטְלִים מִמֶּנּוּ אֵת כָּל הַמְצוֹת שֶׁעָשָׂה וְנוֹתְנִים לְאִישׁ שֶׁעָלִיו דְּבַר, וְכֵן כָּל הַעֲבֹרוֹת שֶׁל מִי שֶׁעָלִיו דְּבַר לְשׁוֹן הָרַע - עוֹבְרוֹת לְחֻשְׁבוֹנוֹ שֶׁל הַמְסַפֵּר.

קה, א): אַרְבַּעַה הַדְּיוֹטוֹת אֵינן לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, אֲחִיתְפֹּל בְּלַעַם גְּחִזִי דּוֹאֵג (וְסִימְנָף אַבְנֵי ד'; אֲחִיתְפֹּל בְּלַעַם גְּחִזִי ד'וֹאֵג), אַחֲרִיתוֹ לְהַמְצִיא בְּדִיוֹטָא תַּחְתּוֹנָה אַחַת יַחַד עִם הַשְּׁפֹל בְּאָדָם בְּלַעַם הָרָשָׁע...

אֵיךְ יִרַד דּוֹאֵג הָאֲדוּמִי נְמוֹף כָּל כָּף? אֵיךְ אוֹתוֹ גָּאוֹן הַדּוֹר הַגִּיעַ לְמַצֵּב שֶׁל 'אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא' כְּבִלְעָם הָרָשָׁע?

אֲלָא כָּל יִרְדִּיתוֹ לְבָאָר-שַׁחַת, בָּאָה לוֹ לְדוֹאֵג מִפְּנֵי שְׁדַבְּרֵי לְשׁוֹן הָרַע!

כְּאֶשֶׁר הִיָּה דְוַד נִרְדָּף עַל יְדֵי שְׂאוֹל הַמְלִיךְ, הַגִּיעַ בְּכִרְיַחְתּוֹ לְנָב עִיר הַכֹּהֲנִים, הוּא וְאֲנָשָׁיו לֹא אָכְלוּ בְּמִשְׁפַּחַת כְּמָה יָמִים, וְלָקְוּ בְּבִלְמוֹס רַעְבוֹן - מַצֵּב שֶׁל פְּקוּחַ נֶפֶשׁ. דְּוַד הַמְלִיךְ בִּקֵּשׁ מֵאֲחִימֵלֵךְ הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל שְׁיִתֵּן לוֹ לֶאֱכֹל, וְאֲחִימֵלֵךְ הִשִּׁיב שְׁאִין לוֹ מֵאֲכָל אֲלָא לְחֵם הַפָּנִים אֲשֶׁר לְפָנֵי ה'. בִּקְשׁוֹ דְוַד שְׁיִתֵּן לוֹ לֶאֱכֹל מִלְחֵם הַפָּנִים, (אף עַל פִּי שְׁאֲסוֹר לְזָרִים לֶאֱכֹל מִלְחֵם הַפָּנִים, בִּינָן שְׁכַאֲמוֹר הִיָּה דְוַד בְּגִדֵר מְסַכֵּן - הָרִי פְקוּחַ נֶפֶשׁ דּוֹחָה כָּל תּוֹרָה כְּלָה, (ע"י מְנַחֵם צו, א)). אֲחִימֵלֵךְ נָתַן לוֹ מִלְחֵם הַפָּנִים, וְאוֹרוֹ עֵינֵי דְוַד. דְּוַד שֶׁהִיָּה בְּפִתּוֹ מִן הַפְּלִשְׁתִּים בִּקֵּשׁ לְהַצִּטִּיד בְּחֶרֶב, וְאֲחִימֵלֵךְ הִעֲנִיק לוֹ אֵת הַחֶרֶב בְּהַרְגַּת אֵת גְּלִית הַפְּלִשְׁתִּי.

דּוֹאֵג הָאֲדוּמִי רָאָה כָּל זֹאת, וְהִלָּךְ רָכִיל אֲצֵל שְׂאוֹל הַמְלִיךְ שֶׁהִנֵּה אֲחִימֵלֵךְ וְהַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בָּנָב קָדְמוֹ אֵת פְּנֵי דְוַד בְּלָחֵם וּמִים וְאֵף טַעְנוּ בְּדוֹ חֶרֶב, שְׂאוֹל הַמְלִיךְ דָּן לְמִיתָה אֵת כָּל כְּהֲנֵי נָב, וְצָוָה עַל שְׂרֵי צְבָאוֹתָיו אֲבָנֵר בֶּן נֵר וְעַמְשָׂא בֶן יֵתָר לְעֲשׂוֹת כְּלִיָּה בְּכָל הַכֹּהֲנִים שְׁבָנָב. אֲבָנֵר וְעַמְשָׂא סָרְבוּ בְּכָל תַּקְוָה וְאֶמְרוּ לְמִלָּךְ פִּי הֵם מוֹכְנִים לוֹתֵר עַל כָּל הַתְּפַקִּידִים וְהַשְׁרָרָה שְׁנַתֵּן לָהֶם וּבִלְבָד שְׁלֵא יִרְמּוּ יַד בְּכֹהֲנֵי נָב, כִּי יִרְאִים הֵם לְפָגַע בְּכֹהֲנֵי ה' (ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב). מִיָּד נֶאֱמַר (ש"א כב, יח): וַיֵּאמֶר הַמְלִיךְ לְדוֹאֵג (לְדוֹיֵג כְּתִיב) סָב אֶתָּה וּפְגַע בְּכֹהֲנִים, וְדַרְשׁוּ חַז"ל (מדרש חסרות ויתרות אות קמ"ז) לְדוֹיֵג כְּתִיב, שְׂאֵמֶר לוֹ

אסור 'לשון הרע' - אפילו על אמת

יש הטועים לחשב כי אסור לשון הרע הוא דוקא כשמדבר על רעהו דבר שקר, כגון שמפרסם ומעליל עליו עלילות דברים, אוכלם כפר יסדו לנו רבותינו שאמירת שקר על חברו נכללת באסור 'הוצאת שם רע', ואלו אסור 'לשון הרע' - הוא כשמדבר בגנות חברו אפילו על אמת, כל שאומר דברים בגנותו שאין בהם תועלת, אסור הדבר. וכן כתב רמב"ם (דעות ז, ב): "אי זהו רכיל? זה שטוען דברים והולך מזה לזה, ואומר 'כך אמר פלוני' 'כך וכך שמעתי על פלוני', אף על פי שהוא אמת - הרי זה מתריב את העולם. יש עון גדול מזה עד מאד, והוא בכלל לאו זה והוא לשון הרע, והוא המספר בגנותו אף על פי שאומר אמת, אבל האומר שקר - נקרא מוציא שם רע על חברו".

ומספר בגמרא (פסחים ק"ג, א) על אדם בשם מוכיה שעשה חטא מסים, ובא רעהו זיגוד והעיד בפניו רב פפא שטוביה חטא, במקום להלקות את טוביה בקש רב פפא משליח בית הדין להלקות את זיגוד, פאשר ננעק זיגוד ושאל "טוביה חטא וזיגוד ילקה?!", השיב רב פפא: "אם היית מעיד עדותך יחד עם עד נוסף - היית נאמן, והייתי מעניש את טוביה, אף מאחר שעדותך נאמרה רק על דך - אינך נאמן, וכל עדותך אינה אלא לשון הרע, ולכן הלקיתך", ואף על פי שעדות זיגוד אמת הייתה, לקה הוא עליה, כיון שאמר 'לשון הרע' ללא תועלת.

דין 'אבק לשון הרע'

מפני תקף חמרת אסור לשון הרע, אנו מוצאים בדברי רבותינו שאסור לומר אף דברים שאינם בגדר 'לשון הרע' גמור, אלא שיש בהם רק חששא של לשון הרע, והם הנקראים 'אבק לשון הרע' ונציג כמה דגמאות:

א. האומר דבר אשר ממנו נתן להבין גנות על חברו, אף על פי שאינו מגנהו במפורש,

ולפי זה מבאר בספרים (אשכול ענבים פ' מצורע) הפסוק (קהלת ה, ה): "אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך", ופרשו זאת 'אל תתן לפיך' לדבר לשון הרע, ונמצאת 'מחטיא את בשרך' בעוונות שלא עשית, ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא - לאחר פטירתך מן העולם כשתראה בחשבונך עברות שלא עשית, אל תאמר למלאך הממנה שיש בזה טעות ושגגה, כי הלא 'יקצף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך' - ומחמת שדברת לשון הרע על רעך, העבירו אליך את חטאיו שלו, והדין דין אמת, אין עול.

ונה שנאמר (תהלים לא, יט-כ): "תאלמנה שפתי שקר הדברות על צדיק עתק בגאונה ובוז. מה רב טובך אשר צפנת ליראיך..." פאשר יגיעו דוברי לשון הרע לדין עולם העליון, תאלמנה שפתותיהם מרב תדהמה, בראותם 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך', כל הזכיות שלהם עולות לחשבונן של הצדיקים אשר דברו עליהם בעולם הזה עתק בגאונה ובוז.

ומעשה היה בחסיד אחד, שפלוני דבר עליו לשון הרע, כשנודע לו הדבר שלח החסיד מתנה יפה לאותו אדם, וכתב לו כי מתנה זו היא תמורה פעוטת ערך למתנה הגדולה שקבל ממנו... שהלא מעת שדבר עליו לשון הרע, עברו כל זכיותיו לחשבונו של החסיד.

אמנם חשוב לציין שאם האדם שב בתשובה על חטאו, שבים אליו גם בן מצוותיו בחזרה, וכן השיב הגר"ח קניבסקי שליט"א (דוד שיחה עמ' תר"ז). ורבי אריה צבי פרומר אב"ד קוניגלוב בספרו 'ארץ צבי' פרש בזה אמרו (ויקרא יב, ב): "זאת תהיה תורת המצרע ביום טהרתו" - הינו ש'תורת המצרע' - המוציא שם רע, המצוות שעשה והתורה שלמד, חוזרים אליו ביום טהרתו - ביום ששב בתשובה ונטהר מחטאו.

פְּרִשְׁת וְאַרְא

צְרִיכִים אֲנִי לְסַגֵּר וְלִנְצֹר אֶת הַפֶּה עַל מְנַעוּל וּבְרִיחַ, עֲנֵה הַחֲפֵץ חַיִּים - "טְעוֹת הֵיא, אֲדַרְבֶּה כָּל הַלּוֹמֵד בְּסֵפֶר צְרִיף לְהַחְזִיק לִי טוֹבָה אֶלֶף פְּעָמִים, עַד עֵתָה הִיָּה מְכָרַח לְסַגֵּר וְלִנְצֹר אֶת הַפֶּה, וּבִזְכוּת הַהֲדָרָכָה שֶׁבְּסִפְרֵי יְכוּל שׁוֹב לְפַתַּח אֶת הַפֶּה וְלִדְבֹר...".

בְּסִפְרוֹ שֶׁל הַחֲפֵץ חַיִּים, מוֹפִיעִים בְּהִרְחֵבָה כָּל אֲסוּרֵי לְשׁוֹן הָרַע, אוֹלָם בַּד בְּבַד הוּא מְבַאֵר בְּפָרוֹטְרוֹט גַּם מְתֵי מִתָּר לְדַבֵּר לְשׁוֹן הָרַע, וּמְתֵי אֶף מִצְוָה. כְּאֲשֶׁר חֲבַרְךָ שׁוֹאֵל אוֹתָךְ הָאֵם כְּדָאֵי לוֹ לְהַפְגִּס לְשִׁתְּפוֹת בְּעֶסֶק עִם אָדָם מְסִים, וְאַתָּה מְפִיר הָאִישׁ שֶׁהוּא נוֹכַל וְרַמְאֵי - אָסוּר לָךְ לְהַמְנִיעַ מִלְּסַפֵּר לוֹ זֹאת, אֲתָה חַיֵּב לְסַפֵּר לוֹ כְּדֵי לְהַצִּילוֹ מִהַפְסֵד, שֶׁהֵלֵא נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה 'לֹא תַעֲמִד עַל דַּם רֵעֶךָ, וְכֵן הֵבֵא לְהַתְיַעֵץ עַל בַּחֲוֹר מְסִים לְצַרְךָ שְׂדוּף לְבַתּוֹ, וְאוֹתוֹ בַּחֲוֹר חוֹלָה בְּאִיזוֹ מַחֲלַת נֶפֶשׁ וְכַדוּמָה, אֲתָה מְחַיֵּב לְסַפֵּר זֹאת לְאִבֵי הַכֹּלֶה לְהַצִּילוֹ מִכָּף, וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה, אֲמַנְס טוֹב שִׁיעֵשָׂה שְׂאֵלַת חֲכָם קִדְם שִׁסְפֵר, שְׁלֵא יוֹסִיף דְּבָרִים מִיִּתְרִים, וְיִדַע פְּרִטֵי הַהֲתַר בְּזָה וְתִנְאָוִי.

הַתַּר מְסִירַת מִידַע לְתוֹעֵלַת

נִצְיָן כְּמָה מְצָבִים הַמְגִדְרִים כְּלְשׁוֹן הָרַע לְתוֹעֵלַת - כְּפִי שֶׁמְבִיאֵם הַחֲפֵץ חַיִּים בְּסִפְרוֹ הַגְּדוֹל:

א. אִם רוֹאֵה אָדָם בְּאֶחָד מִדֵּה מְגִנָּה, כְּגוֹן, גְּאָוָה אוֹ כְּעַס אוֹ שְׂאָרֵי מַדּוֹת רַעוֹת אוֹ שֶׁהוּא בְּטָלָן מִתּוֹרָה וְכִיּוֹצֵא בְּזָה, נְכוּז לֹא לְסַפֵּר דְּבַר זֶה לְבָנָו אוֹ לְתַלְמִידָיו וְלְהוֹדִירָם, שְׁלֵא יִתְחַבְּרוּ עִמּוֹ, כְּדֵי שְׁלֵא יִלְמְדוּ מִמֶּעֶשְׂיוֹ, כִּי הַעֲקָר מֵה שֶׁהוֹדִירָה הַתּוֹרָה בְּלְשׁוֹן הָרַע, אֶפְלוֹ עַל אֲמַת, הוּא אִם כְּנֻנְתּוֹ לְבִזּוֹת אֶת חֲבֵרוֹ וְלְשִׁמְחַ לְקַלוֹנוֹ, אֲבָל אִם כְּנֻנְתּוֹ לְשִׁמְרַת אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ אֶת בְּנוֹ אוֹ אֶת תַּלְמִידוֹ שְׁלֵא יִלְמַד מִמֶּעֶשְׂיוֹ פְּשׁוּט דְּמִתָּר וּמִצְוָה גַּם כֵּן יֵשׁ בְּזָה.

ב. אֶחָד רוֹצֵה לְהַכְנִים אֶת חֲבֵרוֹ בְּעִנְיָוִי, כְּגוֹן, לְשַׁכְּרוֹ לְמַלְאֲכָתוֹ אוֹ לְהַשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ אוֹ

וְכַדְאִיתָא בְּרַמְבַּ"ם (דְּעוֹת ז, ד): "וְיֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן אֲבָק לְשׁוֹן הָרַע, כִּי צַד מִי יֹאמֵר לְפָלוֹנִי שִׁיְהִיָּה כְּמוֹת שֶׁהוּא עֵתָה (=הוּא רוֹמֵז שְׂבַעֲתִיד לְשִׁתְּנָה לְרַעָה), אוֹ שִׁיאֲמַר שֶׁתְּקוּ מִפְּלוֹנִי אִינִי רוֹצֵה לְהוֹדִיעַ מָה אֲרַע וּמָה הִיָּה (=כְּאֵלוֹ שׁוֹמֵר עָלָיו סוֹד רַע בְּלִבּוֹ) וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים הָאֵלוֹ".

ב. כָּל הַמְסַפֵּר דְּבָרֵי שְׂבַח עַל חֲבֵרוֹ (וְהַרְמַבַּ"ם מוֹסִיף: בְּפָנֵי שׁוֹנְאָיו) הָרִי זֶה אֲבָק לְשׁוֹן הָרַע, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁמְסַפֵּר בְּשִׁבְחוֹ בְּאִים לְיַדֵי גְנוּתוֹ, וְעַל זֶה הַעֲנִין אֶמַר שְׁלֵמָה "מְבַרְךָ רַעְהוּ בְּקוֹל גְּדוֹל בְּבִקְרַת הַשְּׂפִים קִלְלָה תַחֲשֹׁב לוֹ", שֶׁמִּתּוֹךְ טוֹבָתוֹ בָּא לְיַדֵי רַעְתּוֹ (עֲרִיכִין טו, ב: ב"ב קסד, ב).

ג. הָאוֹמֵר 'נוֹרָא בֵּי פְּלִנְיָא' - אֵשׁ מִצְוִיָּה תְּמִיד בְּבֵית פְּלוֹנִי, יְכוּל לְהַשְׁתַּמֵּעַ מִכָּף גְנוּת, כְּאֵלוֹ מְדַבֵּר בְּבֵית שֶׁל גְּרַגְרָנִים שְׂאוֹכְלִים הַרְבֵּה, וְאֶף זֶה קְרוִי 'אֲבָק לְשׁוֹן הָרַע' (רַשְׁב"ם ב"ב קסח, א) מְכִינֵן שְׂאֵף דְּבַר שֶׁיְכוּל לְהַשְׁתַּמֵּעַ לְשִׁתֵּי פָּנִים - אָסוּר לְאֶמְרוֹ.

וְהָאֲדַמּוּ"ר הַמְנַחַת אֶלְעָזָר מְמוֹנְקָאטְשׁ (דְּבִרֵי תוֹרָה מִהַדוּרָא ה' אוֹת צה), הֵבִיא בְּשֵׁם גְּדוֹל אֶחָד לְבָאָר בְּזָה לְשׁוֹן הַפְּסוּק בַּתְּהִלִּים (לט, ג-ד): "נְאֻלְמַתִּי דּוּמְיָה הַחֲשִׁיתִי מִטּוֹב וּכְאִבֵי נַעֲפָר. חַם לְבִי בְּקַרְבִּי בְּהִגִּי תְבַעַר אֵשׁ דְּבַרְתִּי בְּלְשׁוֹנִי". נְאֻלְמַתִּי דּוּמְיָה - גְּזַהֲרַתִּי מִלּוֹמַר 'דּוּמְיָה' דְּהִינּוּ לְרִמּוֹז 'שֶׁתְּקוּ מִפְּלוֹנִי אִינִי רוֹצֵה לְהוֹדִיעַ מָה אֲרַע', הַחֲשִׁיתִי מִטּוֹב - כְּמוֹ כֵּן הַקְּפַדְתִּי שְׁלֵא לְסַפֵּר דְּבָרֵי שְׂבַח עַל חֲבֵרֵי 'שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁבְּחָוֹ אֲתָה בָּא לְיַדֵי גְנוּתוֹ, אוֹלָם 'כְּאִבֵי נַעֲפָר' - עִם זֹאת יְכָאֵב לְבִי וְחַם לְבִי בְּקַרְבִּי מִפְּנֵי שֶׁבְּהִגִּי תְבַעַר אֵשׁ דְּבַרְתִּי בְּלְשׁוֹנִי - אֲמַרְתִּי 'נוֹרָא בֵּי פְּלִנְיָא' שְׂאֵף זֶה בְּכֹל לְשׁוֹן הָרַע, הוֹאִיל וּמִשְׁפֵּט זֶה כְּאֶמְרוֹ מִשְׁתַּמֵּעַ לְשִׁתֵּי פָּנִים וְאָסוּר לְאֶמְרוֹ.

לְשׁוֹן הָרַע - מְתֵי מִתָּר לְסִפְרוֹ?

רַבִּינוֹ הַחֲפֵץ חַיִּים - חֲבַר סֵפֶר שְׁלָם עַל הַלְכוֹת לְשׁוֹן הָרַע וּרְכִילוֹת, כְּאֲשֶׁר יֵצֵא הַסֵּפֶר, הִיוּ שְׂבָאוֹ לְפָנָיו בְּטְרוּנְיָה - הֵלֵא מַעֲתָה

פְּרִשְׁת וְאַרְא

אֵינְנו גְּרוּע מִשְׁאָר אֲסוּרֵי הַתּוֹרָה, וְגַם בְּשִׁבִיל שְׂיָגִיעַ לוֹ מִזֶּה תּוֹעֵלֶת, אֲסוּר לוֹ לְהֵבִיא אֶת חֲבֵרוֹ לְאֲסוּר.]

ב. עוֹד זֹאת צָרִיךְ לְזַהֵר מְאֹד, שֶׁלֹּא יִדְרֹשׁ אֶת מַהוּתוֹ וְעִנְיָנו אֲצִל מִי שֶׁהוּא מִשְׁעַר שֶׁהוּא שׁוֹנְאוֹ, וְאִפְלוֹ אֵינְנָה שׁוֹנְאָה גְּמוּרָה, רַק שְׂגָם הוּא בְּאוֹתוֹ אֲמִנּוֹת וּבְאוֹתוֹ עֶסֶק, כִּידוּעַ, בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים, שֶׁכָּל אֲמֵן שׁוֹנֵא בְּנֵי אֲמִנּוֹתוֹ, פִּי מְלַבֵּד שֶׁלֹּא יָבוֹא לוֹ שׁוֹם תּוֹעֵלֶת מִזֶּה, דְּרָגִיל הוּא לְשַׁקֵּר לְגַמְרֵי אוֹ לְפַחֲוֹת לְגַזֵּם אֶת הַדְּבָר מִחֲמַת שׁוֹנְאוֹ, עוֹד הוּא מְבִיאוֹ בְּזֶה לְלִשׁוֹן הַרַע גְּמוּרָה, פִּי הוּא בְּנִדְאֵי יָכוֹן בְּתִשׁוּבְתוֹ מִחֲמַת שׁוֹנְאָה, הֵגֵם שְׂיֵאמֵר לָךְ בְּפִי, שֶׁתִּשׁוּבְתוֹ אֵינְנָה מִחֲמַת שׁוֹנְאָה, רַק שֶׁלֹּא יוּכַל לְרִאוֹת בְּרַעַה שְׂיָגִיעַךָ עַל יְדֵי זֶה אֲבָל בְּלָבוֹ לֹא כֵן יִחְשַׁב.

ג. יִזְהַר שֶׁלֹּא יִאֱמִין אֶת תִּשׁוּבְתוֹ בְּהַחֲלָטָה מִפְּנֵי קִבְּלַת לִשׁוֹן הַרַע רַק דְּרָךְ חֲשֵׁשׁ בְּעֵלְמָא לְשַׁמֵּר אֶת עַצְמוֹ.

הַתֵּר גְּנוּי מַעֲשִׂים רְעִים שֶׁל אָדָם

אִם אֶחָד רָאָה אָדָם, שֶׁעָשָׂה עוֹלָה לְחֲבֵרוֹ, כְּגוֹן שְׂגוּלוֹ אוֹ עֲשָׂקוֹ אוֹ הִזְיָקוֹ, בֵּין אִם הִנְגָּזַל וְהִנְזָק יוֹדְעִים מִזֶּה אוֹ לֹא. אוֹ שֶׁבִּישׁוּ, אוֹ שֶׁצָּעְרוּ וְהוֹנָה אוֹתוֹ בְּדָבָרִים. וְנוֹדַע לוֹ כְּבָרוּר, שֶׁלֹּא הִשִּׁיב לוֹ אֶת הַגְּזֻלָּה וְלֹא שָׁלַם לוֹ אֶת נִזְקוֹ וְלֹא בִקֵּשׁ פְּנִיּוֹ לְהַעֲבִיר לוֹ עַל עוֹנוֹ, אִפְלוֹ רָאָה דָּבָר זֶה בִּיחִידֵי - יְכוּל לְסַפֵּר הַדְּבָרִים לְבְּנֵי אָדָם כְּדֵי לְעוֹר לְאֲשֶׁר אֲשֵׁם לוֹ וּלְגִנּוֹת הַמַּעֲשִׂים הַרְעִים בְּפְנֵי הַבְּרִיּוֹת.

ה'חֲפֵץ חַיִּים' מוֹנֶה שְׂבִיעָה תְּנַאִים לְהַתֵּר זֶה, וְרַק כְּאֲשֶׁר הִתְקַיְמוּ כָּל הַתְּנַאִים הֵלְלוּ - מִתֵּר לְסַפֵּר:

(א) שְׂיִרְאָה זֶה הַדְּבָר בְּעַצְמוֹ, וְלֹא עַל יְדֵי שְׂמִיעָה מֵאַחֲרִים, אִם לֹא שׁוֹנְתָבְרַר לוֹ אַחַר כֵּן, שֶׁהַדְּבָר אֲמֵת: (ב) שֶׁלֹּא יִחְלִיט תַּכְּף אֶת הַעֲנָן בְּדַעְתּוֹ לְגֻזַּל וְעֲשָׂק, רַק יִתְבּוֹנֵן הֵיטֵב אֶת עַצְמוֹ הַעֲנָן, אִם הוּא עַל פִּי דִין בְּכָלֵל

לְעֲשׂוֹת שְׂדוּךְ עִמּוֹ וְכָל כִּיּוּצָא בְּזֶה, אִפְלוֹ לֹא שָׁמַע עָלָיו עַד עֵתָה שׁוֹם רַעַה, אָף עַל פִּי כֵן מִתֵּר לְדַרְשׁ וּלְחַקֵּר אֲצִל אֲנָשִׁים עַל מַהוּתוֹ וְעִנְיָנו, אָף דִּיכּוֹל לְהִיּוֹת, שְׂיִסְפְּרוּ לוֹ גְּנוּתוֹ, אִפְלוֹ הִכִּי מִתֵּר, כִּיּוֹן דְּכּוֹנְנָתוֹ לְטוֹבַת עַצְמוֹ לְבַד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ אַחַר כֵּן לְבוֹא לִידֵי הַזֵּק וְלִידֵי מִצָּה וּמְרִיבָה וְחִלּוּל ה', חֵס וְשָׁלוֹם.

אֲמַנָּם לְהַתֵּר זֶה, מְצָרֵךְ הַחֲפֵץ חַיִּים כַּמָּה הַסְתִּיגִיּוֹת חֲשׁוּבוֹת:

א. צָרִיךְ שְׂיִוְדִיעַ לְמִי שֶׁשׁוֹאֵל מֵאִתּוֹ עָלָיו, שְׂרִוּעָה לְעֲשׂוֹת שְׂדוּךְ עִמּוֹ אוֹ כָּל עִנְיָנו הַשְׂתַּתְּפוֹת וּכְנִ"ל, וּבְזֶה לֹא יִהְיֶה עָלָיו שׁוֹם חֲשֵׁשׁ אֲסוּר - לֹא מִפְּנֵי שְׂאֵלְתוֹ, שֶׁהוּא אֵין מִתְּכַוֵּן לְגִנּוֹתוֹ רַק לְטוֹבַת עַצְמוֹ, וְגַם אֵין לוֹ שׁוֹם אֲסוּר מִפְּנֵי תִשׁוּבַת חֲבֵרוֹ דְּנִימָא דְעֵבֵר בְּזֶה עַל "לְפָנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְּשֵׁל" - כִּי אָף אִם יִסְפֵּר עָלָיו חֲבֵרוֹ אֶת עַצְמוֹ גְּנוּתוֹ, אֵין הוּא עוֹשֶׂה בְּזֶה אֲסוּר גַּם כֵּן, כִּיּוֹן שְׂגָם הוּא אֵינוֹ מִתְּכַוֵּן בְּתִשׁוּבְתוֹ לְסַפֵּר גְּנוּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, רַק הוּא אוֹמֵר הָאֲמַת בְּכֵדֵי לְהִיטִיב עִם זֶה הַשׁוֹאֵל מֵאִתּוֹ עֲצָה בְּעִנְיָן זֶה, דְּזֶה מִתֵּר מִן הַדִּין.

אֲבָל אִם לֹא יוֹדִיעַ לְחֲבֵרוֹ אֶת סִבַּת דְּרִישׁוֹתוֹ, וְעוֹשֶׂה עַצְמוֹ כְּאִלוֹ סִתָּם מִתְּעַנְיָן בְּאוֹתוֹ אִישׁ, כְּדֵי שְׂיִוְדִיעַ לוֹ בְּטוֹב מַהוּתוֹ, נִרְאָה פְּשוּט דְּעוֹבֵר בְּזֶה עַל "לְפָנֵי עוֹר", שֶׁעַל יְדוֹ יַעֲשֶׂה חֲבֵרוֹ אֲסוּר אִם יִסְפֵּר עָלָיו דְּבָרִים שֶׁל דְּפִי אִפְלוֹ אִם אֲמַת הוּא, וְאָף שֶׁעַל יְדֵי סְפוּרוֹ נִסְבָּב טוֹבָה לְאַחַר, מִכָּל מְקוֹם הוּא לְגִנּוֹתוֹ הַתְּכַוֵּן, עַל כֵּן צָרִיךְ לְעֲשׂוֹת כְּמוֹ שֶׁכְּתִבְנוּ.

[וְאִם יִטְעַן הַטּוֹעֵן, הֲלֹא פְּעָמִים אִם יוֹדִיעַ הַשׁוֹאֵל שֶׁכּוֹנְנָתוֹ לְמִטְרַת שְׂדוּךְ אוֹ שְׂתַּפּוֹת, לֹא יִרְצֶה חֲבֵרוֹ לְשַׁתֵּף עִמּוֹ פְּעֵלָה, וְלֹא יוֹדִיעַ לוֹ בְּאֲמַת מַמַּהוּת הָאִישׁ, וְרַק בְּאִפְּן שְׂיִהְיֶה 'מְסִיחַ לְפִי תָמוּ' יִצְלִיחַ לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ אֶת הַמִּידַע הַחֲשׁוּב. אָף אֲנִי אֲשִׁיב לוֹ. לוֹ יְהִי שֶׁהַדְּבָר כֵּן, וְכִי מִתֵּר לְהוֹשִׁיט כּוֹס יַיִן לְנִזִּיר בְּשִׁבִיל שְׂיִשְׁתַּכֵּר מְעוֹת אוֹ שְׂאָר הַנְּאָה?! וְכֵן כְּאֵן בְּעִנְיָנוֹ הֲלֹא אֲסוּר לְשׁוֹן הַרַע עַל כָּל פְּנִים

פְּרִשְׁת וְאָרָא

ב. אם הוא משער, שְׂבוּדָאֵי לא תהיה שום תועלת, כגון, אם האנשים, שהוא מספר לפניהם הם בעלי הרשע, שגם הם עשו פמה פעמים כהרעה הזאת לאנשים, ולא נחשב בעיניהם לעון כלל, לאנשים כאלו יזהר, שלא לספר כלל ענין פְּזָה. כי מלבד שלא תבוא שום תועלת מספורו, עוד יוכל לצמח מזה קלקול גדול, כי הם ילכו ויספרו דבר זה להגזלן והעושה והמביש ויעברו על ידי זה על הלאו ד"לא תלך רכיל בעמיק" וגם על ידי זה רגיל לבוא אחר כך מחלוקות גדולות, ובפרט אם, חס ושלום, יוכל לבוא על ידי זה לענין מלשינות.

קדם שמוציאים דבור מהפה - צריך לישב עליו ז' נקיים!

מתוך הדברים הללו, אנו נוכחים לדעת פמה מחשבה יש להשקיע לפני שמוציאים דבור מהפה, פמה פרטים צריך לחשב ולבדק, נורא נוראות! הדברים מעלים בזכרון את דברי המגיד מ'שרים' למרן ה'בית יוסף' (פרשת בשלח אור לט"ו בשבט): "ואל תדבר כלל כי אם הדברים ההכרחיים לקיום גופך ונפשך, וטרם תוציא הדבר מפיה תראה אם אפשר לך זולתו אל תוציאהו מפיה, וגם אם תהיה מספק בו אל תוציאהו מפיה עד שיהיה מברר לך שאתה מכרח לאמרו".

אמת שאין זה מן המלאכות הקלות, בעוונותינו הרבים האדם רגיל להוציא דבור מפיו ולא לחשב כל כך, אולם הלא אמרו חז"ל (אבות פ"ה מכ"ג) 'לפום צערא אגרא', וכתב הגר"א באגרותו 'עלים לתרופה': "וכל רגע ורגע שאדם חוסם פיו, זוכה לאור הגנוז שאין כל מלאכה ובריה וכולים לשעור".

וידוע מה שהעירו בעלי המוסר, דאיתא במדרש (מכילתא משפטים פ"ב) שבשכר ששתקו הכלבים מנביחתם בזמן יציאת מצרים ו'לכל בני ישראל לא יחרץ פלג לשנו' - זכו לטל

גזל או הזק: ג) שיוכיח את החוטא מתחלה ובלשון רכה, אולי יוכל להועיל לו, ויטיב על ידי זה את דרכיו, ואם לא ישמע לו, אז יודיע לרבים את אשמת האיש הזה, מה שהזיד על רעהו. ד) שלא יגדיל העולה יותר ממה שהיא: ה) שיכון לתועלת, ולא להנות חס ושלום מהפגם שהוא נותן בחברו, ולא מצד שנאה שיש לו עליו מכבר. ואפלו אם התועלת הזאת לא תוכל להגיע על ידי ספורו, רק שהוא מתפונ שיתרחקו בני אדם מדרך רשע כשישמעו שהבריות מגנות פועלי און, ואולי הוא בעצמו ישוב על ידי זה מדרך הרעים ויתקן מעשיו כשישמע שהבריות מגנות אותו עבור זה, גם זה איננו בכלל לשון הרע, ולתועלת יחשב, כיון שעל כל פנים אין מכון להנות מהפגם שהוא נותן בחברו רק לקנא לאמת, ואולי תבוא על ידי זה תועלת על להבא. ו) אם הוא יכול לפגם את התועלת הזאת עצמה בעצה אחרת, שלא יצטרך לספר את ענין הלשון הרע עליו, אזי בכל גוני אסור לספר ז) שלא יסובב על ידי הספור הזק להגדון יותר מכפי הדין שהיה יוצא, אלו הועד עליו באפן זה על דבר זה בבית דין.

עוד יש לבדק ולבחן:

א. אם המספר חוטא באותם חטאים, וגם הוא חולה בעברות האלה כמוהו, הרי זה אסור לפרסמו. כי איש פְּזָה, אין פונתו בגלותו מסתרו לטובה וליראה, כי אם לשמח לאיד ולבזותו בזה. וכבר נאמר בענין זה (הושע א' ד) "ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא", הנה כי אף על פי שעשה יהוא מצנה בהכריתו את בית אחאב ביזרעאל, כי נצטנה פן על ידי נביא, ונתנה לו עבור זה מלוכה עד ארבעה דורות, כמו שנאמר (מ"ב י, ל), "יען אשר הטיבת לעשות הישר בעיני ככל אשר בלבבי עשית לבית אחאב, בני רבעים ישובו לך על פסא ישראל", בכל זאת נפקד עליו לבסוף דמי אחאב, מפני כי גם הוא היה רב פשע.

פְּרִשְׁת וְאַרְא

בלתי שכיחה שנטל על עצמו את המשימה לצר יצירה נפלאה וחשובה כזאת.

אולם לפני שנעתר רבי ברוך מרדכי לבקשת ה'חפץ חיים' לתת לו הסכמה, רצה לבדוק אם המחבר עצמו מישם את הדברים אף בהנהגתו האישית, או שמא אינו 'נאה מקנים'. אי לכך בקש מפמה תלמידי חכמים להפגוס עמו בדברים, לשוחח בדברי תורה וגם במילי דעלמא, ולהסב דרוך אגב את השיחה אודות אנשים שונים שמעשיהם מקבלים כמזיקים ליהדות, ולבחון בדרוך זו כיצד מקים ה'חפץ חיים' את הלכות לשון הרע.

אחד המרגלים האלה היה רבי נתן נטע קמחי וצ"ל; לימים ספר ברב התפעלות כי הוא שוחח עם המחבר במשך שש שעות, מרבית השיחה נסבה על בעיות יהודיות שונות, במהלך השיחה השקיע המרגל רב עמל וטרח כדי להוציא מפי ה'חפץ חיים' לפחות דבור אחד בלתי מחשב של בקרת על זולתו - אף ללא הצלחה... בסופו של דבר נאלץ לחזור אל רבו להודות שלא הועילו שום חכמות, וכי כל עמלו היה לשוא, המחבר התחמק באמנות מפתיעה בלי לפזר אף גרגיר אחד של אבק לשון הרע.

בעקבות עמידתו המרשימה בנסיון, נתן לו רבי ברוך מרדכי בשמחה את הסכמתו, והוסיף וכתב: "איש מהיר במלאכתו מלאכת שמים... כי הרחיב באורו אשר חלק מחכמתו, והוא נאה דורש נאה מקנים..." - עבדה שנתבררה לו באפן אישי...

שמחת ה'חפץ חיים' ביום הולדתו ה-90

כאשר הגיע מרנא ה'חפץ חיים' לגיל תשעים - ערך מסבה גדולה, כשתמהו עליו מקרביו, מדוע עושה הוא לעצמו מסבה, שהרי לא נהגו החכמים לערוך מסבת יום-הולדת כשהגיעו ליום הולדתם, ורק אצל פרעה כתיב 'יום הולדת את פרעה'... השיב להם כי תמיד חשש שאלו יפטר מן העולם בלא אריכות ימים - ירננו

שכרם שכל בהמה הנמצאת טרפה יש להשליכה לכלב לכלב תשלונו אתו. ולכאורה קשה, הלא הצפרדעים הצטינו במעשיהם יותר מהכלבים, שהם מסרו נפשם למיתה במפת צפרדע, כמאמר ה' ביד משה (שמות ז, כח): ועלו ובאו וכו' ובתנוריך ובמשארותיך, עד כדי שחנניה מישאל ועזריה מסרו נפשם לפל בכבשן האש מפני שלמדו קל וחמר מצפרדעים (פסחים נג, ב), ולא מצינו שזכו לשכר כל כך?

אלא ללמדך שמעשה הכלבים היה יותר מעלה ממעשה הצפרדעים, קל יותר לקבל החלטה חד פעמית ולקפץ לכבשן האש, מאשר להתנהג נגד הטבע שאפה רגיל בו מעת שנולדה, ולכן דוקא לכלבים שכבשו את טבעם הרגיל לנבח, מגיע השכר. כן האדם אשר רגיל עוד מילדותו לדבר ולדבר... ואינו משקיע מחשבה במה שמוציא מפיו, ככל שיכבש את טבעו ויתגבר עליו לחסם פיו ולחשב חשבונו של עולם מה מתר לדבר ומה אסור לדבר - יזכה לשכר גדול ועצום שאין לשער ולדמין.

"והוא נאה דורש נאה מקנים"

בפתיחת הספר 'חפץ חיים', מופיעה הסכמה נלהבת, אותה כתב הגאון רבי ברוך מרדכי ליפשיץ אב"ד נובהרדוק, בין שורות ההסכמה כתב הגאון על החפץ חיים: "איש מהיר במלאכתו מלאכת שמים... כי הרחיב באורו אשר חלק מחכמתו, והוא נאה דורש נאה מקנים..."

את הרקע העומד מאחורי מלים אלו, נבין על פי מעשה שהיה...

כאשר בא ה'חפץ חיים' עם ספרו אל רבי ברוך מרדכי הנ"ל כדי לקבל הסכמה לספר, רבי ברוך לא הפיר את המחבר לפני כן, אולם כאשר עבר על הכתוב בו - נתרגש עד למאד, והתפעלות גדולה אחזה בו בראותו לפניו למדן גרוש וירא שמים, וגם עניו במדה

פְּרִשְׁת וְאַרְא

רְפָאֵל הִכְהֵן מִהַמְבוּרָג וְצִ"ל שֶׁקִּבֵּל עַל עֲצֻמוֹ כָּל חַיָּיו שֶׁלֹּא לְדַבֵּר עַל שׁוֹם אָדָם בְּעוֹלָם, מְטוֹב וְעַד רַע - כִּי מִתּוֹךְ שֶׁמְדַבֵּר עַל חֲבֵרוֹ - יְכוּל בְּקָל לְהַמְשִׁיךְ לְדַבְרֵי אִסוּר.

וְאָמַר רַבִּי יִשְׂרָאֵל סִלְנָטֵר: לְמָה נִסְמְכָה פְּרִשְׁת מְאֻכְלוֹת אִסוּרוֹת שֶׁבְּפְרִשְׁת שְׁמִינֵי לְעֵינַיִי הַמְצָרָע? לְלַמֶּדְךָ שֶׁכְּשֶׁם שֶׁאַתָּה נִזְהָר מִמְאֻכְלוֹת טְמֵאִים הַנִּכְנָסִים לְפִיךָ - בְּאוֹתָהּ מִדָּה תִּזְהָר מִדְּבֹרֵי גְנוּת שֶׁאַתָּה מוֹצִיא מִפִּיךָ, וְעַל זֶה הַמְלִיצוֹ אֶת הַפְּסוּק בְּתֵהִלִּים (כב, ז) "וְאֵנֹכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ" - אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה, אַתָּם בְּעֵלֵי הַלְשׁוֹן טוֹב יִהְיֶה לִּי אִם תִּחְשְׁבוּ אוֹתִי לְתוֹלַעַת וְתִזְהָרוּ שֶׁלֹּא לְאֻכְלָנִי, כִּי עֲתָה שְׂאִישׁ אָנִי - אַתָּם טוֹרְפִים וְבוֹלְעִים אוֹתִי חַנּוּם לְלֹא כָּל נְקִיפוֹת מְצַפּוֹן...

וּמְסַפֵּר עַל הִיְהוּדֵי הַקְּדוּשׁ מִפְּשִׁיטָא, שֶׁצָּנְהוּ פְּעַם לְתַלְמִידוֹ רַבִּי בּוֹנִים שֶׁיֵּצֵא לְדֶרֶךְ, וְלֹא פָּרַשׁ לוֹ לְאֵן. הַתַּלְמִיד עָשָׂה כְּמִצְוֹת רַבּוֹ, לְקַח עִמּוֹ חֲסִידִים אֲחֵדִים, הִזְמִינוּ אֶת הָעֵגְלוֹן וְהַסּוּסִים וַיֵּצְאוּ לֵיעַד לֹא מְגֵדֵר...

חָלְפוּ שְׁעוֹת וְהִרְעִב מְצִיק לְכָל, הִנֵּה לְפָנֵיהֶם פְּנִדָק אֶחָד, הַחֲסִידִים יָרְדוּ וּפָנּוּ אֶל הַדִּלְפָק, שָׁם יָשָׁב בְּעַל הַפְּנִדָק, הֵם רָצוּ לְהִזְמִין לְעֲצָמָם אַרוּחָה, וְהִחְלוּ חוֹקְרִים וְדוֹרְשִׁים מִי הוּא הַשׁוֹחֵט כָּאֵן אֶת הַבָּשָׂר, מִה מְצַב הַבְּהֵמוֹת, כִּיצַד עוֹשִׂים אֶת הַמְּלִיחָה וְכו'.

וְהִנֵּה שׁוֹמְעִים הֵם קוֹל הַדּוֹבֵר אֲלֵיהֶם: "חֲסִידִים חֲסִידִים", מְבִיטִים הַחֲסִידִים סְבִיבָם וְאֵינָם רוֹאִים אִישׁ, מְבִיטִים מְחַפְּשִׁים וּמְגַלִּים הֵם יְהוּדֵי לְבוּשׁ קָרְעִים הַיּוֹשֵׁב מֵאַחֲרֵי הַתַּנּוּר, אוֹתוֹ יְהוּדֵי פוֹנֶה אֲלֵיהֶם וְאוֹמֵר: "חֲסִידִים חֲסִידִים, עַל מַה שֶׁאַתֶּם נוֹתְנִים לְתוֹךְ הַפֶּה חוֹקְרִים וְדוֹרְשִׁים אַתֶּם מִי הוּא הַשׁוֹחֵט וְהַבָּשָׂר אֵיךְ הַכָּשֵׁר, אָבָל מַה שֶׁאַתֶּם מוֹצִיאִים מִהַפֶּה, כְּלוֹמֵר הַדְּבֹרִים הַיּוֹצֵאִים מִהַפֶּה, עֲלֵיהֶם אֵין לָכֶם שׁוֹם שֶׁאֵלֶּה כָּלֵל..."

שָׁמַע רַבִּי בּוֹנִים אֶת הַדְּבָרִים, וּמִיד פָּנָה לְחֲסִידִים "אָנּוּ שְׁבִים לְפָשִׁיטָא, בְּטוֹחֲנֵי לֹא

עָלְיוֹ אֲנָשִׁים וַיֹּאמְרוּ שֶׁכִּנְרָאָה הָיָה רַק נְאֻה דוֹרְשׁ בְּסִפְרוֹ 'חֲפִץ חַיִּים' אֵף לֹא נְאֻה מְקַיֵּם' - שֶׁהָרִי מְקַרָא מְלֹא כְּתִיב: מִי הָאִישׁ הַחֲפִץ חַיִּים אֵהָב יָמִים לְרֵאוֹת טוֹב נִצַּר לְשׁוֹנֵךְ מְרַע וְגו', אָדָם שֶׁשׁוֹמֵר אֶת פִּיו מִלְשׁוֹן הַרַע זוֹכֵה לְאַרְיִכוֹת יָמִים, וְהִיכֵן אַרְיִכוֹת יָמָיו שֶׁל זֶה? עַל כְּרִיכָה שֶׁלֹּא נִהַג בְּעֲצָמוֹ לְשׁוֹמֵר אֶת לְשׁוֹנוֹ... וְלָכֵן כְּשֶׁזָּכָה לְהִגִּיעַ לְאַרְיִכוֹת יָמִים, הָרִי יֵשׁ סְבִיבָה לְשִׁמְחָה עַל כִּי נִתְקַיֵּם בּוֹ פְּסוּק זֶה, וְלֹא יִרְנְנוּ ח"ו עָלָיו וְעַל סִפְרוֹ...

סִפְרֵי ה'חֲפִץ חַיִּים' - כָּל מִלָּה תוֹרָה

רַבְּנוּ ה'חֲפִץ חַיִּים' זָכָה שֶׁסִּפְרוֹ מְשַׁמֵּשׁ אֶבֶן דֶּרֶךְ לְהַלְכוֹת שְׁמִירַת הַלְשׁוֹן, הוּא נִחְשָׁב בְּתַחֲוִים זֶה לְמִקְרָא דְשִׁמְעַתָּא' עַל פִּיו יִשָּׁק דְּבַר קָטָן וְגָדוֹל, וְכָל כֶּף לְמָה? כִּי הָיָה בְּעֲצָמוֹ שׁוֹמֵר אֶת פִּיו וְלְשׁוֹנוֹ בְּאִפְּן מְבֵהִיל.

כְּאֲשֶׁר מֵאֵן דְּהוּא הַזְּכִיר בְּפָנֵי הַגֵּר"י קְמִינְצְקֵי וְצִ"ל אֶת הַמְּקַבֵּל בְּשֵׁם הַגֵּר"א שֶׁעַל כָּל תְּבָה וְתְבָה שֶׁל תוֹרָה - מְקַיֵּמִים מִצְוֹת עָשָׂה שֶׁל לְמוֹד תוֹרָה, אָמַר עַל כֶּף הַגְּאוּן הַגֵּר"י: "פְּשִׁטָא שֶׁמְעַלָּה זוֹ מִצוּיָה רַק בְּסִפְרוֹ שֶׁאֵין בּוֹ מִלָּה מִיִּתְרַת, וְכָל תְּבָה שֶׁבּוֹ מְחַשְׁבֵּת בְּתַכְלִית הַדִּיוקָה, אָבָל בְּסִפְרוֹ שֶׁהַכְּבִיר וְהַרְבֵּה בְּבִאוּר - אֵין בְּכָל תְּבָה מִצְוֹת לְמוֹד תוֹרָה רַק בְּאוֹתָם הַנִּצְרָכִים לְהַבְנֵת הָעֵינָן". וּבְאוֹתוֹ מְעַמֵּד הַצְּבִיעַ הַגֵּר"י קְמִינְצְקֵי עַל סִפְרוֹ ה'מְשִׁנָּה בְּרוּרָה' וְאָמַר "סִפְרוֹ זֶה הוּא מִהַסּוּג שֶׁכָּל תְּבָה הַכְּתוּבָה בּוֹ הִיא מְדִיקֶת עַד לְתַכְלִית כָּלִשׁוֹן הָרֵאוּשׁוֹנִים מִמֶּשׁ, וְלָכֵל זֶה זָכָה ה'חֲפִץ חַיִּים' מִדָּה כְּנֻגַד מִדָּה - בְּזִכּוֹת שְׁמִירַת פִּיו וְלְשׁוֹנוֹ שֶׁנִּזְהָר כָּל יָמָיו, וְכָל דְּבֹר שֶׁיֵּצֵא מִפִּיו הָיָה מְחַשְׁבֵּת לְהַפְּלִיא, כְּנֻגַד זֶה סִיעוּהוּ מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁכָּל תְּבָה שֶׁלּוֹ ב'מְשִׁנָּה בְּרוּרָה' תִּהְיֶה מְדִיקֶת בְּתַכְלִית הַדִּיוקָה, כְּאֶחָד מִן הָרֵאוּשׁוֹנִים".

זְהִירוֹת הַדְּבֹר - כְּזִהִירוֹת הַמְּאֻכְלוֹת

וְאֵכֵן צְרִיף הָאָדָם לְהִזְהָר מְאֹד בְּכָל דְּבֹר וְדְבֹר הַיּוֹצֵא מִפִּיו, וְסִפְרוֹ הַחֲפִץ חַיִּים עַל רַבִּי

פְּרִשֵׁת וָאֲרָא

מתאים לרפא אותו לגמרי בעמדו לפני פרעה - בין שלא התפלל השאיר אותו הקב"ה במומו, ורק שם בפיו את המלים הנכונות כדי שיוכל להתבטא יפה.

ספור נפלא על חשיבות התפלה

ונסים בספור נפלא על חשיבות התפלה, אותו מספר הרב חיאל מיכל שטרן שליט"א בספרו רעיונות לדרש (עמוד קלב):

מעשה שהיה לי אישית בנושא חק ההפלות כשהיו צריכים לדון בכנסת על ענין זה [בשנת תשל"ז], התארגנו עשרות אנשים להפעיל קשרים עם חפ"ם ושרים כדי לשכנע אותם להתנגד לחק.

עלי הטילו להפגש עם שמואל תמיר שהיה אז שר המשפטים והיה מתומכי חק ההפלות, החלטתי שכדאי שאדבר עם רבי רפאל לוין בנו של רבי אריה שאנשי הלכוד בעבר העריצו אותו מאד, ואולי ביחד תהיה לנו קצת השפעה עליו. הצעתי לר' רפאל לוין, ואמר נו... אם צריך אני אלה, והפגישה הייתה שלשה ימים לאחר מכן.

התפללתי נרגשות לה' יתברך בשלשה ימים אלו שנצליח במלאכת השכנוע.

בהגיע היום נסעתי עם ר' רפאל למשכן הכנסת, ונכנסנו ללשכת שר המשפטים שמואל תמיר. מיד בתחלת השיחה אמר לו ר' רפאל תשמע ספור ששמעתי מאבא שלי, פעם באו אליו זוג שהאשה הייתה בהריון והבעל רצה שתעשה הפלה, האשה גם לא רצתה את ההריון אבל לא הסכימה לעשות הפלה. ישבו בני הזוג והחליטו ביניהם כי מה שרבי אריה לוין יגיד זה מה שיעשו...

רבי אריה ישב והסביר להם גדל מעלת הבאת ילד לעולם... הם השתכנעו וקבלו את עצתו שלא לבצע את ההפלה.

שלח אותי הרבי אלא בשביל לשמע דברי אמת נוקבים אלו, ולאחר ששמעתי והפנמתי אותם בלבי - יכול אני לשוב חזרה".

'אלקי נצר לשוני מרע'

כדי שאדם יזכה לשמר את פיו כראוי, צריך הוא להמון סיעתא דשמיא, ואיך זוכה אדם לסיעתא דשמיא? על ידי תפלה! בסיום תפלת שמונה עשרה, אנו אומרים 'אלקי נצר לשוני מרע', לכונן ברגעים אלו! לא למלמל תפלה יקרה זו בחטף... אָנָּא ה'! תפניע בדי לשמר לשוני, אל תעמיד אותי בנסיונות, תזכה אותי להיות מקף בחברה של שומרי לשון, תן בי את הכח לטעת בבני ביתי וידידי ערך ורצון להיות שומרי לשון, אדם שמתפלל מעמק הלב ודאי יזכה שהקב"ה יסיע בידו.

כשמבקש ה' יתברך ממשה רבנו ע"ה לגאל את ישראל, טען משה לפניו (שמות ד, י) "לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשם גם מאז דברך אל עבדך כי כבוד פה וכבוד לשון אנכי" ועל טענתו זו ענה הקב"ה "ועתה לך ואנכי אהיה עם פיך והוריתיך אשר תדבר".

וכתב על כך הרמב"ן: "והנה משה מרב חפצו שלא ילך - לא התפלל לפניו יתברך שיסיר כבודות פיו. אבל טען אחרי שלא הסירות כבודות פי מעת שדברת לי ללכת, אל תצוני שאלך, כי לא יתכן לאדון הכל לשלח שליח ערל שפתים למלך עמים. והקב"ה, בין שלא התפלל בכה, לא רצה לרפאותו, אבל אמר לו 'אנכי אהיה עם פיך והוריתיך אשר תדבר', שיהיו דברי אשר אשים בפיה במלות נכונות שתוכל לבטא בהן יפה.

נפלא למתבונן, משה רבנו נותר עד סוף ימיו כבוד פה וכבוד לשון, בגלל שלא ראה להתפלל על זה, ואפילו שודאי ידע הקב"ה שרצונו להרפא, וגם מצד הענין היה יותר

פְּרִשֵׁת וְאָרָא

אָנִי נִלְחָם כְּנֶגֶד הַתְּפִלוֹת וְכֹךְ הָיָה שֶׁהוּא
הוֹסִיף פְּרִטִים בַּחֵק כְּדֵי לְהַכְבִּיד וּלְהַקְשׁוֹת
עַל בְּצוּעַ הַתְּפִלוֹת...

כְּשִׁיִּצְאָתִי אֲמַרְתִּי לְר' רַפְאֵל: "אָנִי מוֹדָה
לָךְ עַל שְׂבָאֲתָ... לֹא יִכְלָתִי לְבַד לְפַעַל מֵה
שֶׁפָּעַלְתָּ... אָבֵל דְּבַר אֶחָד אָנִי לֹא מִבִּין, הֲרִי
אֲתָה יוֹדַעַת אֵת הַסְּפּוּר מִקֶּדֶם, וְלָמָּה לֹא סִפַּרְתָּ
לִי...? הֲיֵיתָ מוֹנֵעַ מִמְּנִי לַחֵץ כַּמָּה יָמִים..."

אָמַר לִי רַבִּי רַפְאֵל... ר' מִיכָל... מָה אֲתָה
חוֹשֵׁב שֶׁהַסְּפּוּר שְׁלִי שֶׁכְּנַעַנְי הַתְּפִלוֹת שֶׁהַתְּפִלָּלָנוּ
שְׁלִישָׁה יָמִים זֶה נִתֵּן אֵת כַּח הַהֲצִלָּחָה, אִם הֲיֵיתִי
מִסְּפָר לָךְ לֹא הֲיֵיתָ מִתְּפַלֵּל חֲזַק כָּל כֶּה..."

ה' יִזְכְּנוּ לְשִׁמְרָה עַל פֶּה טְהוֹר וְקָדוֹשׁ מִכָּל
לְשׁוֹן הָרַע, רְכִילוֹת, וְדִבְרֵי חֲנֻפָּה, וּבְכַף אֶף
נִזְכָּה לְקִדְשַׁת הַבְּרִית כַּהֲגֵן, שֶׁהֵלֵא כְּפִי הָאֲמוּר
בְּרִית הַלְשׁוֹן וּבְרִית הַמַּעוֹר קְשׁוּרוֹת וְתַלְוִיּוֹת
זוּ בְּזוּ, וַיִּתְקַיֵּם בְּנוֹ מֵאֲמַר הַפְּסוּק "לֹא יַחַל
דְּבָרוֹ - כָּכֵל הֵיִצָּא מִפִּי יַעֲשֶׂה", כְּשֶׁאָדָם
שׁוֹמֵר עַל פִּי וְנָקִי, כָּל מֵה שֶׁהוּא מְבַקֵּשׁ
מִבוֹרָא עוֹלָם - יִנָּתֵן לוֹ, וְאֶף אָנוּ נִזְכָּה שְׁכָל
מִשְׁאֲלוֹת לִבְנוֹ יִתְמַלְאוּ לְטוֹבָה, אָמֵן וְאָמֵן.

הַמְּשִׁיךְ ר' רַפְאֵל לוֹיִן וְאָמַר לְשִׁמּוּאֵל תְּמִיר:
אֲתָה יוֹדַע מִי נוֹלַד מֵהַהַרְיוֹן הַהוּא?... זֶה
הֲיֵיתָ אֲתָה..."

שָׁמַט שִׁמּוּאֵל תְּמִיר רֹאשׁוֹ לְאַחֲזוֹר מִרַב
הַתְּפִעָה...

אָמַר לוֹ ר' רַפְאֵל אֵל תַּחֲשֹׁב שֶׁאָנִי מִסְּפָר
לָךְ סְפּוּר דְּמִיּוּנִי... אֲמָא שְׁלָךְ חָיָה עֲדִין,
תַּתְקַשֵּׁר אֵלֶיךָ בְּטֵלְפוֹן עֲכָשִׁי וְתִשְׁאַל אוֹתָהּ
אִם שְׁקִרְתִּי בְּמִשְׁהוּ..."

הַרִים שִׁמּוּאֵל תְּמִיר טֵלְפוֹן לְאֲמָא שְׁלוֹ,
הַעֲמִיד אֵת הַטֵּלְפוֹן לְפָנָיו שְׁגַם אָנוּ נִשְׁמַע...
וְאָמַר אֲמָא... נִמְצָא לְיָדֵי עֲכָשִׁי בְּנוֹ שֶׁל ר'
אֲרִיָּה לוֹיִן, וּמִסְּפָר לִי שֶׁאֲבָא רְצָה לְהַפִּיל
אוֹתִי זֶה נִכּוֹן אוֹ לֹא...

הַתְּחִילָה לומר שִׁמּוּאֵל לְשִׁמּוּאֵל שְׁלִי... אֵל תִּכְעַס
עַל אֲבָא הוּא לֹא רְצָה לַעֲשׂוֹת אֵת זֶה בְּכּוֹנָה...
הַמְצָב הָיָה קִשָּׁה... אֲבָא לְמַד רְפוּאָה... וְלֹא
הָיָה לוֹ זְמַן לְחַשֵּׁב עַל כּוּוֹן שֶׁל יְלָדִים...

בְּסִיּוּם הַשִּׁיחָה נִעְמַד שִׁמּוּאֵל תְּמִיר וְאָמַר
לְנוּ: "רַבָּנִים יְקָרִים... מְרַגַע זֶה הַתְּהַפְּכָתִי..."

בשורה טובה לאנשי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אשיחה בהקיד"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בהקיד באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

הספרים מעוטרים בהסכמת גדולי הדור שליט"א מלאים בהלכות בקניני תורה ובדרכים לעבודת ה' יתברך משולבים בסיפורים על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף

להשלים את סדרת הספרים בהלכה לזיכוי הרבים

וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם

ניתן להקדיש פרשיות

לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

052-7627127 אש.ש. אש.ש. אש.ש.

לקבלת גיליונות אלו חינם
יש לשלוח בקשה למייל:
toraoren@gmail.com

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000